

Risicobewustzijn meerlaagse waterveiligheid

Resultaten van peiling bij Vlaamse steden en gemeenten
en bij burgerpanel

Executive summary

Inhoudstafel

0	Situering	3
1	Methodologie	3
2	Resultaten	4
2.1	Resultaten literatuurstudie	4
2.2	Risicobewustzijn m.b.t. overstromingen	5
2.3	Gemeentelijke overstromingsmaatregelen en overstromingsbeleid	9
2.4	Communicatie door gemeenten	15
2.5	Informatiebehoeften gemeenten	20
3	Conclusies	23
4	Aanbevelingen	25
5	Bijlage: Methodologische nota	27
5.1	Literatuuronderzoek	27
5.2	Online bevraging Vlaamse burgers	27
5.3	Online bevraging Vlaamse steden en gemeenten	31
5.4	Diepte-interviews	51

0 Situering

Op 4 maart 2015 keurde de CIW een actieplan Meerlaagse Waterveiligheid (MLWV) goed om een geleidelijke transitie naar MLWV te ondersteunen. Aan de hand van een optimale mix van protectieve, preventieve en paraatheidsverhogende maatregelen wil Vlaanderen de negatieve gevolgen van overstromingen duurzaam verminderen. Hiervoor is een transitieperiode tot 2050 vooropgesteld.

In het CIW-werkplan 2016 werd de opmaak van een communicatieplan MLWV voorzien. Dit communicatieplan moet die geleidelijke transitie, zoals omschreven in het actieplan MLWV, ondersteunen en faciliteren. Gezien de mate waarin overstromingsschade kan verminderd worden via een aanpak van MLWV sterk afhankelijk is van het engagement van alle betrokkenen werd een belanghebbendenonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek laat toe om zicht te krijgen op:

- het risicobewustzijn m.b.t. overstromingen bij burgers en de bereidheid om zelf initiatief te nemen;
- het risicobewustzijn m.b.t. overstromingen bij gemeentediensten en gemeentelijke mandatarissen;
- de bereidheid om het gemeentelijk (omgevings-)beleid m.b.t. overstromingen waar nodig bij te sturen;
- de bereidheid om de rol van ambassadeur op te nemen voor de communicatie richting burgers inzake het overstromingsbeleid.

De informatie uit dit belanghebbenden onderzoek stelt de CIW en haar partners in staat om specifieke communicatieacties naar lokale besturen te formuleren en om hen te ondersteunen in hun communicatie met de burger en biedt een basis om in een latere fase effectmetingen te doen van het communicatieplan.

1 Methodologie

Het onderzoek werd uitgevoerd door GfK en bestond uit vier luiken:

- (1) een literatuuronderzoek dat de belangrijkste resultaten uit voorgaande studies samenvatte;
- (2) een kwantitatief onderzoek bij burgers via een online enquête bij 3.210 Vlaamse burgers;
- (3) een kwantitatief onderzoek bij gemeenten, via een online vragenlijst naar de 308 gemeenten in Vlaanderen;
- (4) een kwalitatief onderzoek bij gemeenten, via diepte-interviews bij 6 sterk ervaringsdeskundige gemeenten.

Dit rapport vat de voornaamste resultaten van het onderzoek samen. Het gaat achtereenvolgens in op

- het risicobewustzijn m.b.t. overstromingen;
- het gemeentelijk beleid en gemeentelijke overstromingsmaatregelen;
- de communicatie door gemeenten naar hun inwoners;
- en op de informatiebehoeften van gemeenten.

Daarbij worden eventuele (significante) verschillen tussen inwoners in overstromingsgevoelig gebied en daarbuiten, tussen overstromingsgevoelige gemeenten en minder overstromingsgevoelige gemeenten en tussen ambtenaren en mandatarissen geduid.

In de methodologische nota (zie bijlage) bevindt zich meer informatie over elk gedeelte van het onderzoek zodat een replicatie op een later moment mogelijk is.

In de kwalitatieve studie werden diepte-interviews afgenomen bij mandatarissen van zes overstromingsgevoelige gemeenten. Bij de selectie van de gemeenten werd rekening gehouden met de geografische spreiding, en met de vraag om zowel gemeenten die recent met wateroverlast geconfronteerd werden als gemeenten waar de wateroverlast al langer geleden is, te horen. Tijdens de interviews werden de thema's van de online bevraging verder uitgediept.

2 Resultaten

2.1 Resultaten literatuurstudie

Uit de literatuurstudie kwam naar voren dat **burgers de verantwoordelijkheid toeschrijven aan de overheid**, en daarom een **passieve houding** aannemen met weinig aandacht voor overstromingsrisico's¹. Burgers beschouwen het als vanzelfsprekend dat de overheid instaat voor waterveiligheid en zien hun eigen rol daardoor eerder beperkt. Dit wordt ook bevestigd door studies in andere landen², zoals studies in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Tevens werden er drempels van emotionele-, informationele-, esthetische-, tijdsgebonden- en financiële aard aangehaald alsook lokale drempels die het nemen van maatregelen in de weg staan. Deze barrières zien we ook terugkomen in de resultaten van de diepte-interviews met de ervaringsdeskundigen.

Ook de private sector³ in Vlaanderen schrijft de verantwoordelijkheid toe aan de overheid, en neemt weinig initiatieven. Zo zien verzekeringsmaatschappijen en de immobiliënsector hun rol voornamelijk beperkt tot het uitvoeren van de legale verplichtingen. De bouwsector is wel meer ondersteunend, wat voornamelijk te wijten is aan een grotere aansturing door de overheid op vlak van architecturale beslissingen (bijv. regelgeving m.b.t. verplichting waterdoorlatend materiaal voor de oprit).

In de literatuur⁴ wordt ook regelmatig aangegeven dat gemeenten een belangrijke intermediaire rol kunnen spelen tussen de hogere overheid en burgers op het vlak van praktische implementaties en informatieverbreiding naar burgers, en ook naar de private sector, toe.

¹ Tempels, B. (2016). *Flood resilience: a Co-Evolutionary Approach*. Groningen: InPlanning

² Volledige lijst van gebruikte bronnen voor het literatuuronderzoek, zie bijlage 1

³ Tempels, B. (2016). *Flood resilience: a Co-Evolutionary Approach*. Groningen: InPlanning

⁴ Bijv. studies in Duitsland en Schotland

2.2 Risicobewustzijn m.b.t. overstromingen

2.2.1 Resultaten burgerbevraging

Ongeveer een derde van de burgers (35%) voelt zich niet goed op de hoogte over de overstromingsrisico's in zijn of haar gemeente. Bijna de helft (48%) voelt zich goed op de hoogte van de risico's.

Vraag: Welke uitspraak past het best bij je woning?

Ik ben goed op de hoogte van de overstromingsrisico's in mijn gemeente	Volledig niet akkoord				Volledig akkoord		
	1	2	3	4	5	6	7
	19%	8%	8%	17%	14%	16%	19%

Helemaal niet op de hoogte van overstromingsrisico's

35%

17%

48%

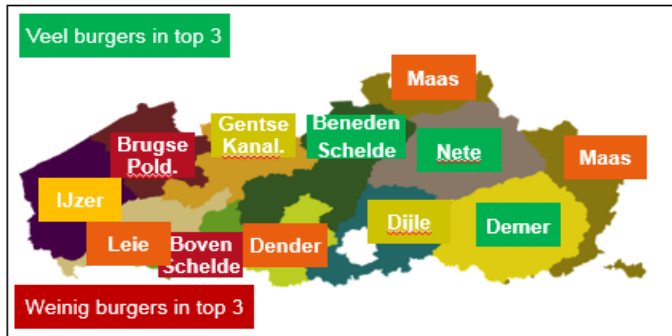
Goed op de hoogte van overstromingsrisico's

Het is evenwel belangrijk om aan te geven dat er verschillen in risicoperceptie zijn. Zo voelen burgers in gemeenten met een hoger overstromingsrisico zich over het algemeen beter geïnformeerd en burgers in gemeenten met een lager overstromingsrisico minder goed. Op onderstaande kaarten kunnen we vaststellen dat burgers uit gemeenten in het Nete-, Demer- en Benedenscheldebekken, bekkens met relatief vrij veel effectief overstromingsgevoelig gebied, aangeven goed geïnformeerd te zijn (zie linker figuur). In het Denderbekken, ook een overstromingsgevoelig bekken, voelen burgers zich over het algemeen minder goed geïnformeerd. Ook in het bekken van de Brugse Polders en het Bovenscheldebekken geven meer burgers aan onvoldoende op de hoogte te zijn van de overstromingsrisico's.

Op basis van de verhouding van de oppervlakte in effectief overstromingsgevoelig gebied ten opzichte van de totale oppervlakte van het bekken komen het Netebekken, het Demerbekken en het Denderbekken als meest overstromingsgevoelig naar voor, gevolgd door het IJzerbekken (zie rechter figuur). Het Leiebekken is op basis van deze analyse het minst overstromingsgevoelig.

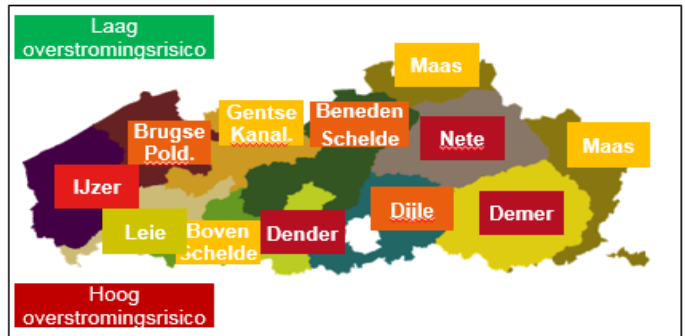
Kennis overstroomingsrisico

(o.b.v. aandeel burgers in top 3 (score 5, 6, 7))

Werkelijk overstroomingsrisico

(obv. oppervlakte in overstroomingsgevoelig gebied/totale oppervlakte)

Er zijn ook verschillen naar leeftijd toe. Jongeren (18-24-jaar) zijn vaker minder goed geïnformeerd (55%) dan gemiddeld (35%). 55+-ers voelen zich dan weer iets beter op de hoogte (54%) dan het gemiddelde (48%).

Daarnaast blijken burgers in stedelijke gebieden minder vaak goed geïnformeerd (37%) dan burgers uit landelijke gebieden (33%), terwijl in landelijke gebieden meer burgers zich goed geïnformeerd voelen (51%) (t.o.v. burgers uit stedelijke gebieden 45%).

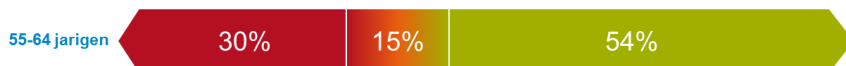
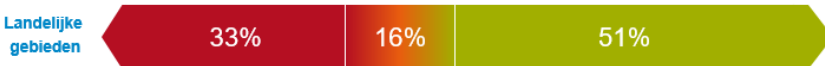
Vraag: Welke uitspraak past het best bij je woning? "Ik ben helemaal (niet) op de hoogte van de overstroomingsrisico's in mijn gemeente"

Helemaal niet op de hoogte van overstroomingsrisico's

Goed op de hoogte van overstroomingsrisico's

Wanneer we burgers vragen naar het **toekomstig overstromingsrisico** is 78% van mening dat overstromingen in de toekomst alleen maar een groter probleem zullen worden.

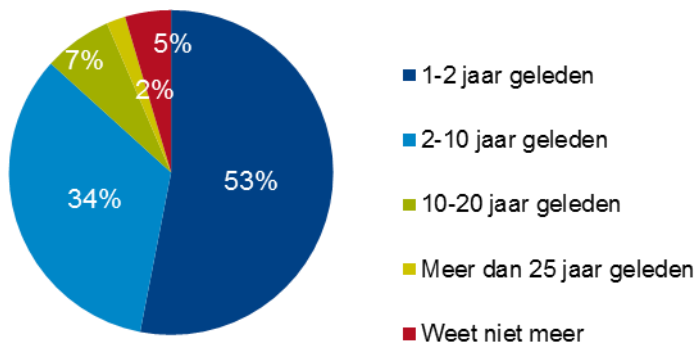
2.2.2 Resultaten kwantitatieve bevraging gemeenten

Aan de gemeenten werd gevraagd om op een schaal van 1 tot 7 aan te geven in welke mate de gemeente in een gebied ligt dat gevoelig is voor overstromingen. Die inschatting werd getoetst aan de kaart van de effectief overstromingsgevoelige gebieden, waarbij de verhouding oppervlakte in effectief overstromingsgevoelig gebied werd afgezet ten opzichte van de totale oppervlakte van de gemeente.

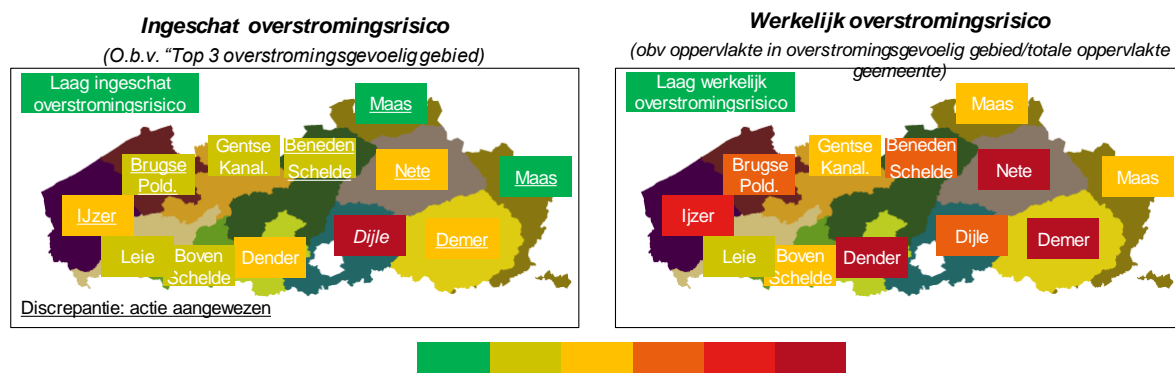
De peiling naar het ingeschat overstromingsrisico toont dat gemeenten het **werkelijk overstromingsrisico** over het algemeen goed inschatten, al kunnen er wel een aantal bekken specifieke verschillen opgetekend worden (zie verder).

Ruim de helft van de gemeenten (53%) geeft aan dat ze in de voorbije twee jaar getroffen werden door wateroverlast (al dan niet beperkt tot een aantal woningen, een bepaalde straat of wijk).

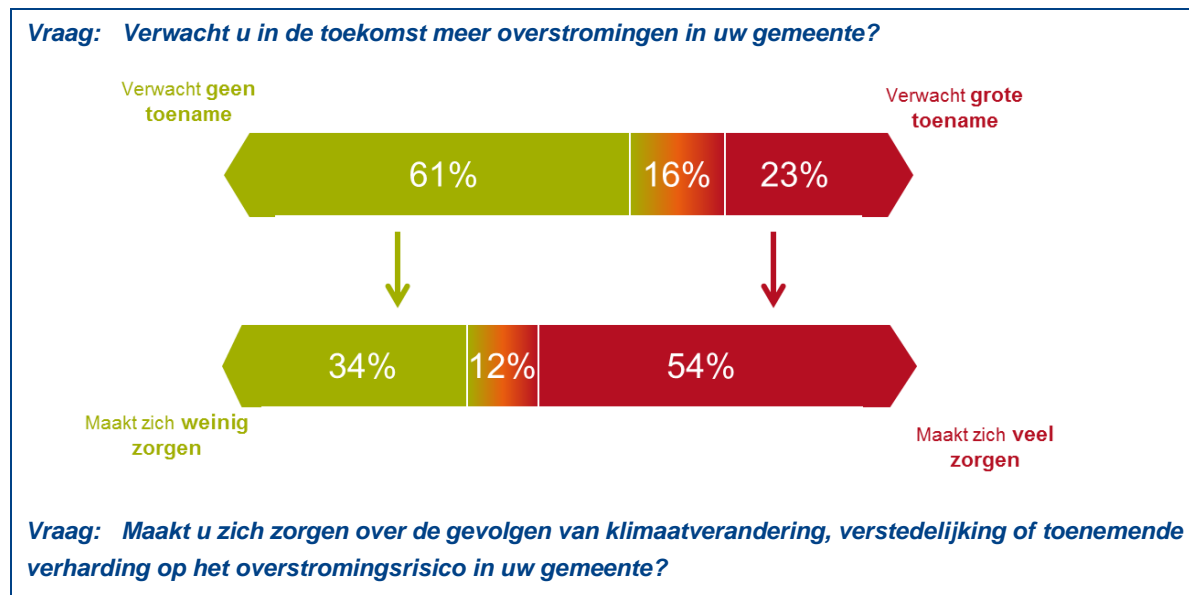
Vraag: Wanneer werd uw gemeente het laatst getroffen door een overstroming?

Gemeenten waar in het verleden overstromingsmaatregelen genomen zijn en/of zich de voorbije jaren geen grote overstromingen voorgedaan hebben (o.a. een aantal gemeenten in het Nete- en Maasbekken), blijken het overstromingsrisico soms te onderschatten. Maar ook in het IJzerbekken en het bekken van de Brugse Polders valt een onderschatting op te tekenen. In het Dijle-Zennebekken schatten gemeenten het risico dan weer hoger in.

M.b.t. het **toekomstig overstromingsrisico** verwacht het merendeel van de gemeenten (61%) in eerste instantie geen toename van het risico. Pas wanneer in de vraagstelling de link gelegd wordt met processen die voor een toename van het overstromingsrisico kunnen zorgen (vnl. klimaatverandering, verstedelijking en toenemende verharding) maakt ruim de helft van de gemeenten (54%) zich zorgen.

Het is daarom belangrijk om in de communicatie ook de link te leggen met toekomstige (hogere) risico's, zodat gemeenten hiermee (in hun communicatie en beleid) beter rekening kunnen houden.

De peiling toont wel een verschil tussen ambtenaren en mandatarissen. Ambtenaren zijn zich over het algemeen bewuster van toekomstige risico's. Zo verwacht 28% van de ambtenaren een toename van het overstromingsrisico (ten opzichte van 18% bij mandatarissen) en maakt 58% van de ambtenaren zich zorgen over de toekomstige overstromingsrisico's (ten opzichte van 51% bij mandatarissen).

Er zijn ook regionale verschillen. Zo is er een opmerkelijk grotere ongerustheid bij de gemeenten in het Dijle-Zennebekken (71%) ten opzichte van het gemiddelde (54%).

2.2.3 Resultaten kwalitatieve bevraging gemeenten

Hoe recenter gemeenten een overstroming hebben meegemaakt, hoe bewuster ze zich zijn van de risico's. In het merendeel van de ondervraagde gemeenten is de overstromingsproblematiek courant, waardoor er meer draagvlak is voor bijkomende en verdergaande maatregelen en maatregelen ook een hogere prioriteit krijgen. De mandatarissen die recent met wateroverlast zijn geconfronteerd, zijn er zich ook bewuster van dat klimaatverandering en toenemende verstedelijking de risico's kunnen doen toenemen. In deze gemeenten lijken ook burgers zich bewuster van de problematiek, toch zeker in de preciaire gebieden. Overstromingen zijn volgens de ondervraagde mandatarissen een sterke emotionele gebeurtenis, die evenwel ook snel op de achtergrond raakt. Omdat er nog actuele

herinneringen zijn aan de last of schade naar aanleiding van de meest recente overstroming, zijn de burgers in deze gemeenten zich meer bewust van de overstromingsproblematiek.

Bij gemeenten waarbij het veel langer geleden is sinds de laatste overstroming, is het belang aanwezig, maar afgenomen, en dit vooral bij de burgers. Het feit dat de herinnering aan de overstroming vervaagt en/of dat de gemeente sindsdien maatregelen/initiatieven genomen heeft (waardoor burgers zich veiliger voelen), zorgt voor een afnemend risicobewustzijn. Het is daarom belangrijk om de problematiek onder de aandacht te houden door de communicatie naar de burgers regelmatig te hernemen, zowel communicatie over de blijvende risico's, als over mogelijke maatregelen die de burgers zelf kunnen nemen, en de beschikbare ondersteuning daarvoor (advies, subsidies, ...).

2.2.4 Conclusies

Bijna de helft van de burgers denkt het overstromingsrisico in zijn/haar woonplaats te kennen. Burgers in overstromingsgevoelig gebied denken beter op de hoogte te zijn van de overstromingsrisico's en vooral jongeren blijken minder goed geïnformeerd.

Tegelijk blijkt uit literatuurstudie⁵ dat het **handelingsperspectief bij burgers uitermate laag** is. Burgers nemen eerder een **passieve houding** aan en leggen vaak alle verantwoordelijkheid voor het risico dat ze lopen bij de overheid.

Bovendien neemt het handelingsperspectief af naarmate de herinnering aan een overstromingsevent vervaagt.

Gemeenten kunnen het actueel overstromingsrisico goed inschatten, maar hebben evenwel **minder zicht op toekomstige overstromingsrisico's**. Gemeenten waar zich de voorbije jaren geen grote overstromingen voorgedaan hebben, blijken het risico soms te onderschatten. In gemeenten waar zich recent wateroverlast heeft voorgedaan, is het handelingsperspectief bij de bestuurders nog hoog. Maar dat neemt vrij snel af in de tijd.

2.3 Gemeentelijke overstromingsmaatregelen en overstromingsbeleid

2.3.1 Resultaten kwantitatieve bevraging gemeenten

Ongeveer de helft (53%) van de gemeenten werd de voorbije twee jaar getroffen door wateroverlast (al dan niet beperkt tot een bepaalde straat of wijk), en een bijkomende 34% werd in de laatste tien jaar getroffen. De wateroverlast kwam voornamelijk vanuit waterlopen (82%), riolering (51%), en afstromend regenwater (44%). 18% van de wateroverlast kwam van een storm- of springtij⁶.

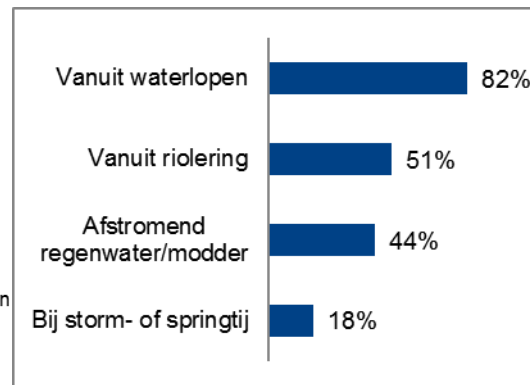
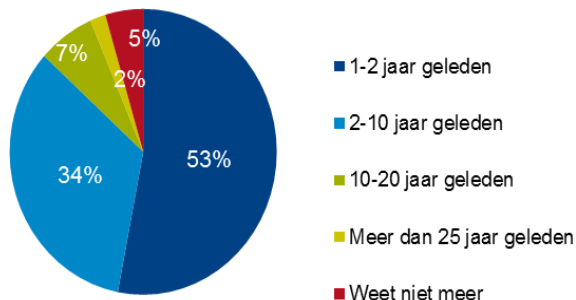
⁵ Tempels, B. (2016). Flood resilience: a Co-Evolutionary Approach. Groningen: InPlanning

⁶ Andere types van wateroverlast die werden aangegeven zijn: overvloedige regenval, hoge grondwaterstanden, ingebuisde waterlopen, ondoordringbaarheid van de bodem, afstroom van oppervlaktewater bij zeer grote verharde oppervlakken, zonevreemd water uit kanaal Gent-Terneuzen

Vooral woningen (63%) en landbouw (61%) leden daarbij overstromingsschade.

Vraag: Wanneer werd uw gemeente het laatst getroffen door een overstroming?

Vraag: Met welk type wateroverlast wordt uw gemeente geconfronteerd?

Twee derde van de gemeenten (67%) voert een beleid op vlak van overstromingen en neemt **maatregelen op het vlak van én preventie én protectie én paraatheid**.

Maatregelen op het vlak van protectie worden het vaakst ingezet (100%). Vervolgens komen paraatheidsverhogende maatregelen (86%), gevolgd door preventieve maatregelen (73%). Niet onverwacht, voeren overstromingsgevoelige gemeenten een actiever beleid (80%) met meer preventieve (82% versus 73%) en paraatheidsverhogende maatregelen (94% versus 86%).

De gemeenten doen een beroep op verscheidene maatregelen. De ondervraagden is een lijst met maatregelen voorgelegd. Hieronder wordt geschetst welke maatregelen de gemeenten aangeven toe te passen. Er is geen informatie beschikbaar over hoe vaak een gemeente een bepaalde maatregel neemt.

Op vlak van **preventieve maatregelen**⁷, is het opleggen van voorwaarden aan bouwprojecten de voornaamste maatregel (58%), terwijl een stedenbouwkundige vergunning weigeren wegens

⁷ Andere preventieve maatregelen die aangehaald werden: opnemen van voorwaarden in de vergunningen, landerijen laten onderlopen, preventief inspecteren en voorzieningen treffen, premie voor individuele

overstromingsrisico's bij 30% van de gemeenten al eens voor kwam. Gemeenten in overstromingsgevoelige gebieden geven vaker aan dat ze voorwaarden opleggen aan bouwprojecten. Het herbestemmen van woon- of industriegebieden (17%), of maatregelen van inwoners subsidiëren (10%), zijn maatregelen/instrumenten die in mindere mate door de gemeenten worden ingezet.

Bij de **protectiemaatregelen**⁸, wordt het maaien en ruimen van grachten en waterlopen (85%) het vaakst vermeld, gevolgd door een waaier aan andere protectiemaatregelen, zoals bufferbekkens aanleggen (75%), ruimte maken voor water in wijkontwikkelingsplannen (71%), klimaatbestendige rioleringen aanleggen (61%), waterdoorlatende verhardingen gebruiken (54%), herinrichten van waterlopen (48%), gemeentelijke erosieprojecten uitvoeren (33%), en een hemelwaterplan opmaken (25%). Gemeenten in overstromingsgevoelige gebieden leggen meer bufferbekkens aan (83%), laten meer ruimte voor water (81%), en voeren meer erosieprojecten uit (43%).

Op vlak van **paraatheidsmaatregelen**⁹ wordt zandzakjes verdelen (67%) het vaakst aangehaald. Daarnaast is ongeveer de helft van de gemeenten bezig met het optimaliseren van de samenwerking tussen gemeentediensten, brandweerzone en andere diensten (50%) of overstromingsgevaar opvolgen via websites en media (46%). Ongeveer een derde adviseert haar inwoners (34%). De inwoners via een sms-dienst informeren (8%) of verplaatsbare waterkeringen plaatsen (7%) wordt enkel door een kleine minderheid gebruikt. Gemeenten in overstromingsgevoelige gebieden zetten meer in op paraatheidsmaatregelen.

Twee derde (66%) van de gemeenten geeft aan dat er een leemte is op vlak van kennis over maatregelen: 62% geeft aan dat kennis een belangrijke drempel is om (meer) maatregelen te nemen, en 63% geeft aan het moeilijk te vinden om te weten hoe ze de maatregelen kunnen koppelen aan projecten of ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente. Ook gemeenten in overstromingsgevoelige gebieden hebben hiermee te maken (73%). Bijvoorbeeld in het Denderbekken (82%) geven gemeenten aan in grote mate gehinderd te worden door gebrek aan kennis over hoe maatregelen gekoppeld kunnen worden.

beschermingsmaatregelen aan woningen, sigmagebied, wadi aanleggen ipv krattenaanleg als infiltratievoorziening, aanleggen van poelen, studie rond beheersing van wateroverlast, waterbeheerplan opstellen,

⁸ Andere protectiemaatregelen: wadi's aanleggen, verkavelingen toetsen aan waterproblematiek vooraf, landbouw betrekken, monitoring grachtenonderhoud, buffercapaciteit voorzien bij nieuwe projecten, waterdoorlatende verhardingen verplichten, subsidie voor infiltratie/afkoppeling van regenwater, infiltratie in zandgrond, ophogingen voorkomen in overstromingsgevoelige gebieden, GSV hemelwater streng toepassen, studie grondenruil en studie hoger bouwen

⁹ Andere paraatheidsmaatregelen die aangehaald werden: wegen afsluiten, stuwen in waterlopen, opvolging werking bufferbekken, opstart vrijwilligerswerking, opstart optimalisatie crisiscommunicatie (o.a. sociale media), inwoners informeren via website, stadsmagazine, facebookpagina van de gemeente, goede samenwerking met de Wateringen, BNIP overstromingen uit zee opgemaakt met vastgelegde taakverdeling hulpdiensten en aanzet tot evacuatie, opvang en communicatie

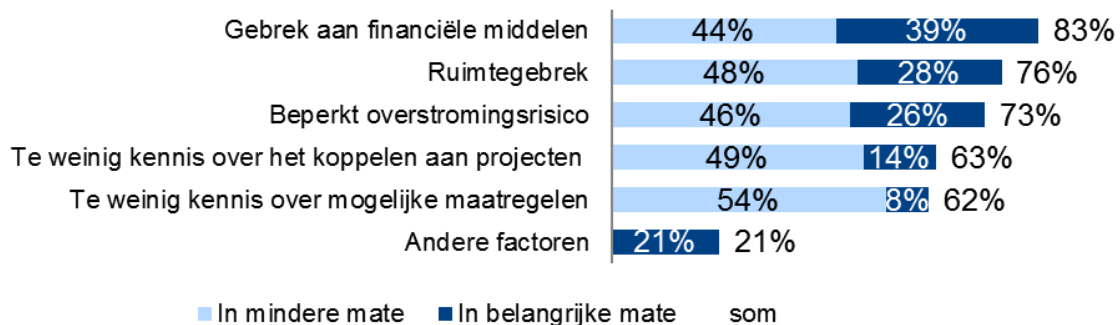
Vraag: In welke mate weerhouden volgende factoren¹⁰ uw gemeente om meer maatregelen te nemen?

Bij de vraag in welke mate een aantal factoren de gemeente belemmeren om meer maatregelen te nemen, staat het **gebrek aan voldoende financiële middelen** bovenaan (83%), gevolgd door het **gebrek aan ruimte** (76%). Voor gemeenten in het Denderbekken speelt vooral het gebrek aan financiële middelen een zeer belangrijke rol (67% versus 39% gemiddeld). Ruimtegebrek lijkt voor de gemeenten in het bekken van de Brugse Polders (9%) en het Demerbekken (12%) minder een probleem (versus 28% gemiddeld).

Bijna driekwart (73%) van de gemeenten geeft aan geen actiever gemeentelijk beleid op het vlak van overstromingen te voeren omwille van het (beperkt) overstromingsrisico. Voor gemeenten in Vlaams Brabant speelt het beperkt overstromingsrisico minder mee in hun beslissing om maatregelen te nemen (12% versus 26% gemiddeld).

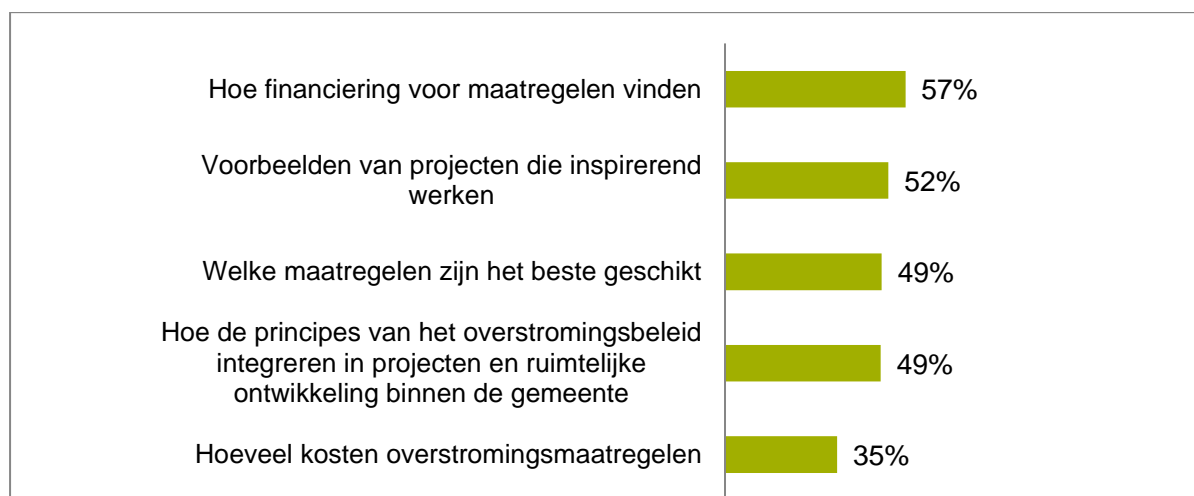
Vraag: In welke mate weerhouden volgende factoren uw gemeente om meer maatregelen te nemen?

¹⁰ Andere factoren die de gemeenten belemmeren om meer maatregelen te nemen: tijdsgebrek, gebrek aan personeel, versnipperde bevoegdheidsverdeling, ontbrekend draagvlak, geen ondersteuning en/of visie, gebrek aan een handhavingsbeleid, moeilijk om mensen te sensibiliseren (weinig risico, geen hot topic), logge administratie,...

Gemeenten vragen vooral **ondersteuning en informatie op het vlak van financieringsmogelijkheden** (57%) en **'best practices'**, bijvoorbeeld inspirerende projectvoorbeelden (52%), informatie over welke maatregelen het beste geschikt zijn (49%), en principes om overstromingsmaatregelen te kunnen integreren in de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente (49%). In mindere mate zijn de kosten van de overstromingsmaatregel belangrijk (35%). Ook gemeenten in overstromingsgevoelig gebied hebben nog nood aan informatie

Vraag: Over welke thema's wenst u meer informatie/ondersteuning?

2.3.2 Resultaten kwalitatieve bevraging gemeenten

Op het vlak van relevante maatregelen, zijn de ondervraagde respondenten van mening dat de beste maatregelen **vaak lokaal-specifiek** zijn, maar toch vooral pas effectief **binnen een integrale aanpak**, d.w.z. in combinatie met maatregelen/initiatieven van andere overheden/burgers/private sector.

Gemeenten kennen zelf het best hun problematiek (bv. kennis over de meest kritieke punten bij hevige of langdurige regen, kennis i.v.m. bevindingen/gevoeligheden bij hun inwoners, ...). Bovendien zijn de omgevingsituatie en het landschap van gemeente tot gemeente zeer divers en daarom zijn oplossingen vaak lokaal-specifiek. Echter omdat de lokaal-specifieke maatregelen functioneren binnen een grotere omgeving, het volledige afstroomgebied, moeten ze ook deel uitmaken van een geïntegreerde aanpak.

Daarnaast verwachten de bevroegde mandatarissen binnen het kader van klimaatverandering een algemene toename van de overstromingsrisico's en een moeilijkere voorspelling ervan (bv. als gevolg van een toename van hevige lokale onweersbuien), waardoor **paraatheidverhogende maatregelen en het omgaan met crisissituaties in de toekomst belangrijker** zullen worden.

2.3.2.1 Drempels

Verscheidene respondenten benoemen een aantal **moeilijkheden en drempels** bij het nemen van overstromingsmaatregelen. Algemeen kunnen deze onder gebracht worden in één van volgende zes categorieën: (1) de tijd die nodig is voor goedkeuring en uitvoering van plannen, (2) regelgeving (bijvoorbeeld, met betrekking tot onteigening of herbestemming) die belemmerend kan werken in de

uitvoering maatregelen, (3) financiële middelen die ontbreken om maatregelen in te voeren, (4) overleg tussen gemeenten, landeigenaars, boeren, en natuurorganisaties met tegenstrijdige belangen, (5) een gebrek aan ruimte om bijvoorbeeld te bufferen, (6) de negatieve visuele impact van bepaalde maatregelen zoals ophopingen en bermen.

Kennis is voor de gemeenten ondervraagd tijdens het kwalitatief onderzoek, minder een probleem. Over de voorbije jaren hebben zij vanuit eigen ervaringen en projecten kennis opgebouwd die ze proberen mee te nemen in nieuwe projecten en ontwikkelingen.

Om lokale kennis (bij natuurverenigingen, landbouwers, inwoners, ...) en bekommernissen te capteren en om voldoende draagvlak te bekomen voor het overstromingsbeleid is **participatie tussen lokale besturen en organisaties, private actoren, en burgers van cruciaal belang, evenals participatie met bovenlokale besturen en organisaties**. De bovenlokale en lokale besturen en organisaties moeten samenwerken qua regelgeving, lobbywerk, maatregelen en financiering, vinden de mandatarissen. (Bv. Bovenlokale besturen dienen er over te waken dat verschillende projecten van lokale besturen mekaar niet doorkruisen of tegenwerken). Bij conflicterende belangen rijst een vraag naar een hogere overheid die bemiddelt en maatregelen of regels oplegt.

Daarnaast bevestigen de bevroagde mandatarissen dat de **aanpak van overstromingen een gedeelde verantwoordelijkheid** is. Ze verwijzen onder meer naar private actoren (bouwsector, verzekeringsmaatschappijen, ...) die volgens hen meer kunnen bijdragen, bijvoorbeeld door in te spelen op de markt voor waterdoorlatende opritten, paden, en terrassen.

De overheid van haar kant moet het **waterbewustzijn en het waterbewust handelen bij burgers aanwakken, hen ondersteunen en initiatieven coördineren**. De bevroagde mandatarissen zijn van mening dat een integrale aanpak met duidelijke coördinatie nodig is, waarbij burgers via bewustmaking, adviezen en subsidies gestimuleerd worden in hun handelingsperspectief. Zonder ondersteuning en coördinatie overheerst óf passivisme (bv. het is te duur, ik weet niet wat ik kan doen...) óf egoïsme (bv. ik hoog mijn terrein op en de gevolgen voor burens zijn niet mijn probleem). Zo is het opleggen van bouwvoorwaarden via de watertoets (bv. verharding van grote oppervlakten verbieden) een eenvoudige en faciliterende maatregel om burgers tot actie te laten overgaan.

2.3.3 Conclusies

Gemeenten onderschrijven de principes van meerlaagse waterveiligheid. Ze nemen initiatieven om het overstromingsrisico op hun grondgebied beperkt te houden, zowel **op het vlak van preventie, protectie als paraatheid**.

Wel hebben ze **verschillende ondersteuningswensen**. Overstromingsmaatregelen moeten namelijk in een groter geheel gezien worden, in combinatie met maatregelen van andere overheden en instanties en met bovenstroomse en benedenstroomse initiatieven. Gemeenten hebben niet altijd het overzicht van wat de meest efficiënte oplossing is voor het volledige afstroomgebied van een waterloop. De **Vlaamse overheid** heeft hierin een belangrijke coördinerende rol en **kan gemeenten ondersteunen om de meest geschikte maatregelen te selecteren**.

In dit kader zijn gemeenten ook vragende partij voor: (1) een overzicht van maatregelen, waarin per maatregel de voor- en nadelen, hun kostprijs en ook een concreet voorbeeld¹¹ opgenomen is, (2) informatie over hoe ze maatregelen kunnen koppelen aan projecten of ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente, en (3) hoe ze financiering kunnen vinden voor de maatregelen.

Zowel bij de voorafgaande bespreking/het overleg van mogelijke maatregelen als bij de uitvoering wordt een **combinatie van lokale en bovenlokale betrokkenheid** naar voor geschoven.

Gemeenten zien het ook als een taak van de hogere overheden om te **intermediëren** door het **uitwisselen van best practices tussen gemeenten**.

Vooraf in de periode kort na een overstromingsevent is er politiek en maatschappelijk draagvlak voor nieuwe en verdergaande maatregelen. Dat draagvlak neemt vrij snel terug af. ('*Overstromingen zijn een sterke emotionele gebeurtenis, die evenwel ook snel op de achtergrond raakt*').

Tot slot lijken **paraatheidsverhogende maatregelen aan belang te winnen** in het kader van de klimaatverandering, de toenemende risico's en de toenemende onvoorspelbaarheid van risico's.

2.4 Communicatie door gemeenten

2.4.1 Resultaten burgerbevraging

Om het risicobewustzijn bij burgers te verhogen, en de betrokkenheid van burgers bij het overstromingsbeleid te versterken, is de juiste communicatie met burgers essentieel.

Burgers zijn echter **zeer kritisch ten aanzien van informatie**: het merendeel van de burgers (59%) vindt dat de overheid het gevaar van overstromingen moet wegnemen. Amper 17% is van mening dat ook burgers een verantwoordelijkheid hebben om zich (beter) te beschermen tegen overstromingen.

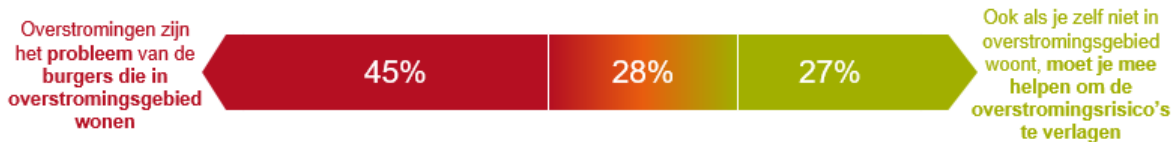
Vraag: Wat vind jij?

Verder vindt bijna de helft van de burgers (45%) dat overstromingen het probleem zijn van de burgers die in een overstromingsgevoelig gebied wonen. Ongeveer een derde (27%) geeft aan dat ook burgers die niet in een overstromingsgebied wonen, een deel van de verantwoordelijkheid dragen om de risico's te verlagen.

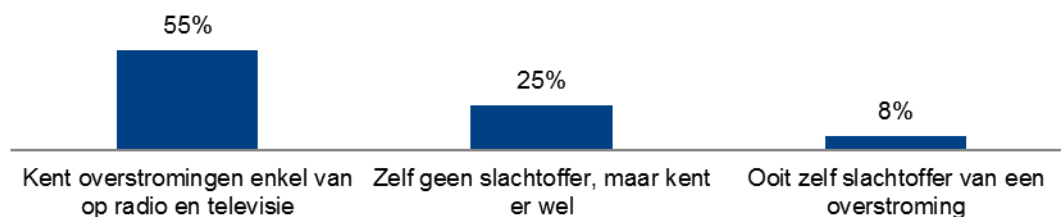
¹¹ T.t.z. in welke gemeente werd de maatregel reeds toegepast, wat waren de praktijkbevindingen, ...

Vraag: Welke uitspraak past het beste bij jou?

Deze resultaten zijn mogelijk te verklaren door het feit dat het merendeel van de bevroegde burgers (55%) nog nooit in aanraking is geweest met overstromingen en overstromingen alleen kent van radio en televisie. Slechts een vierde van de bevroegde burgers (25%) kent een slachtoffer van een overstroming, en amper 8% was zelf ooit slachtoffer van een overstroming.

Vraag: Welke uitspraak past het beste bij jou?

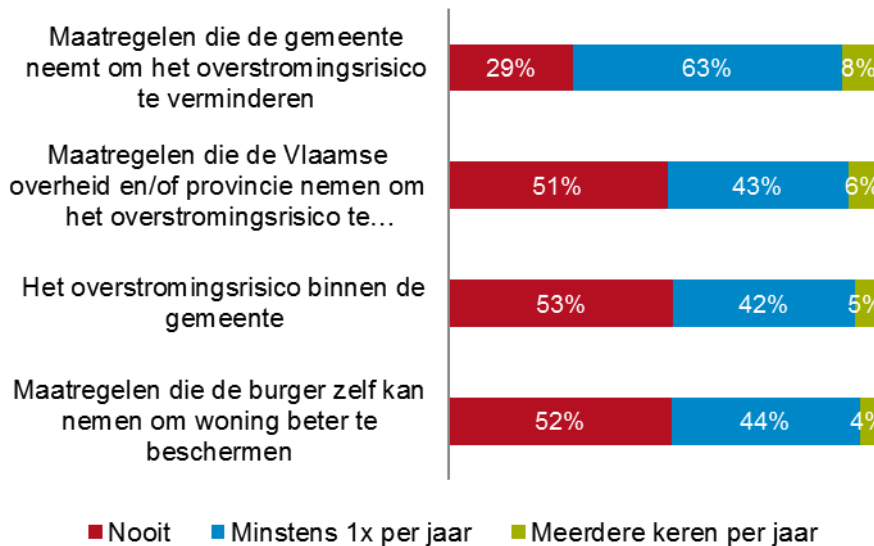
2.4.2 Resultaten kwantitatieve bevraging gemeenten

Gemeenten zijn zich ervan bewust dat burgers niet altijd voldoende geïnformeerd zijn over de overstromingsrisico's. Ze zijn wel bereid om hierover in de toekomst (meer) te communiceren. Zo denkt 35% van de gemeenten dat hun burgers niet op de hoogte zijn van de overstromingsrisico's. Gemeenten in overstromingsgevoelig gebied zijn van mening dat hun burgers beter geïnformeerd zijn en dat driekwart van hun inwoners (75%) het overstromingsrisico kent.

Gemeenten **communiceren met hun burgers vooral over maatregelen die ze zelf nemen om het overstromingsrisico te verminderen (71%)**. Ongeveer de helft van de gemeenten communiceert ook over maatregelen die de Vlaamse overheid en/of de provincie nemen (49%), over maatregelen die de burger zelf kan nemen om de woning te beschermen (48%), en over het overstromingsrisico binnen de gemeente (47%).

Het is wel zo dat **overstromingen geen (structureel) communicatiethema** is. Slechts een klein percentage van de gemeenten (tussen de 4 en de 8%) communiceert meermaals per jaar over deze aspecten, de andere gemeenten eerder sporadisch (gemiddeld eens per jaar).

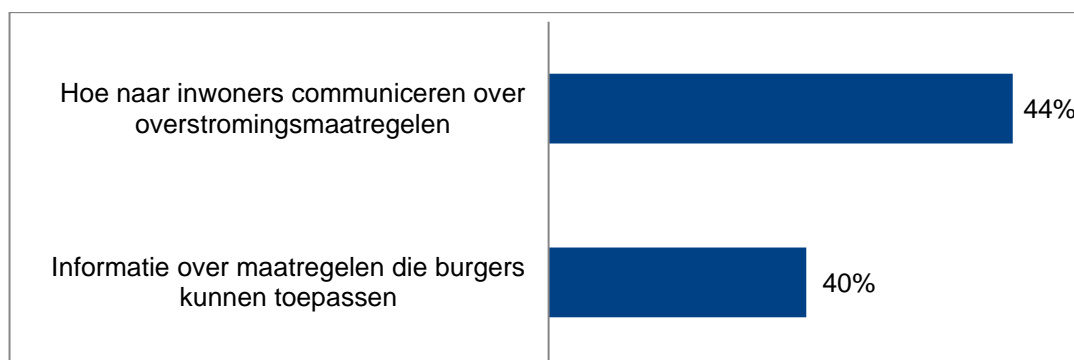
Vraag: Hoe vaak communiceert uw gemeente via de gemeentelijke website, het gemeentelijk infoblad of andere kanalen over volgende onderwerpen?

De **bereidheid om in de toekomst (meer) te communiceren is wel bijzonder hoog**. Zo goed als elke gemeente (99%) is bereid om in de toekomst (meer) te communiceren, zowel over eigen beleid/initiatieven, als over beleid/initiatieven van de provincies en Vlaamse overheid (tussen 93% en 96%).

Bijna de helft van de gemeenten (44%) geeft wel aan dat ze hulp kunnen gebruiken in “hoe” en “wat” ze best naar hun inwoners communiceren. En 40% van de gemeenten wenst meer informatie over maatregelen die burgers zelf kunnen toepassen. In overstromingsgevoelige gebieden wensen meer gemeenten (57%) informatie over hoe ze naar burgers kunnen communiceren over overstromingsmaatregelen. In stedelijke gebieden is dat aantal nog hoger (65% ten opzichte van een gemiddelde van 44%).

Vraag: Over welke thema's wenst u meer informatie/ondersteuning?

In de bevraging werd niet gepeild naar de communicatiekanalen die gemeenten inzetten om naar hun inwoners te communiceren over overstromingsaspecten.

2.4.3 Resultaten kwalitatieve bevraging gemeenten

De gemeenten geïnterviewd tijdens het kwalitatief onderzoek, lijken meer te communiceren. Volgens hen zijn de beste kanalen om burgers te betrekken en te mobiliseren direct, persoonlijk en geïntegreerd.

Om het waterbewustzijn en het waterbewust gedrag van hun inwoners te versterken, zetten de bevroegde gemeenten vooral in op dialoog en ontmoeting. **Overlegmomenten tussen burgers en de gemeente**, eventueel bijgestaan door de waterbeheerder, zijn het meest direct en persoonlijk. Burgers krijgen er niet alleen informatie, ze kunnen er ook hun stem laten horen en eventuele frustraties ventileren, wat vooral op emotioneel vlak veel kan betekenen.

Bezoeken van lokale mandatarissen of ambtenaren, eventueel samen met de waterbeheerder, **aan getroffen inwoners** hebben een gelijkaardig voordeel. Tijdens een overstroming kan dan de situatie ter plaatse geëvalueerd worden en de getroffen inwoners emotioneel gesteund worden. Na een overstroming kan een dergelijk bezoek advies op maat verschaffen.

Daarnaast lijkt het eerste gebruik van **sociale media** veelbelovend te zijn, vooral tijdens crisissen. De gemeenten zijn zeer geïnteresseerd en staan open voor het gebruik van sociale media als communicatiekanaal. Zij die het reeds hebben toegepast, zijn zeer positief, vooral over de voordelen van directheid en interactiviteit. Echter is het niet voor iedereen duidelijk hoe dit kanaal op een efficiënte manier kan ingezet worden, en of het ook een geschikt kanaal is voor een meer structurele communicatie na crisismomenten. Na periodes van crisis wordt nu vooral teruggevallen op traditionele media (website, magazine, brief aan burgers).

Sms kan een alternatief zijn voor sociale media. Het is efficiënt en direct, en een groot deel van de burgers kan bereikt worden op deze manier. Nadeel is dat de voorafgaande inventarisatie van contactnummers duur is en het ook inspanningen vraagt om het contactenbestand up-to-date te houden. Vandaar dat de meeste gemeenten, ook al zien ze voordelen van een dergelijk systeem, niet over een sms-systeem beschikken. Deze gemeenten hopen dat het alarmeringssysteem BE-Alert op termijn uitgebreid kan worden naar overstromingen¹².

Ten slotte is **www.waterinfo.be** een kanaal met veel potentieel als signaal- en waarschuwingskanaal, ook naar burgers toe. De bevroegde mandatarissen ondervinden evenwel dat deze website nog te weinig gekend is bij hun inwoners.

Daarbij werd door de geïnterviewde gemeenten aangegeven **dat verschillende overheden soms tegelijkertijd en op een niet-gestroomlijnde manier communiceren** over dezelfde of gelijkaardige projecten, iets wat vermeden moet worden. Uiteindelijk werken we allemaal aan hetzelfde doel: de gemeente waterveilig maken. Door de communicatie beter af te stemmen, kunnen we de boodschap van een geïntegreerde en gedeelde aanpak beter tot bij de burger brengen. Welke overheidssdienst zal waarvoor instaan en voor welke aspecten moet de burger zelf instaan.

¹² De kwalitatieve bevraging vond plaats voor de uitrol van BE-Alert. Ondertussen zijn overstromingen hierin opgenomen.

2.4.4 Conclusies

(Lokale) overheden hebben een belangrijke taak om o.m. **via communicatie het waterbewustzijn en het handelingsperspectief bij burgers te verhogen**. Burgers kijken immers nog te vaak richting de overheid, en nemen zelf weinig verantwoordelijkheid/initiatief. Ook de solidariteit tussen burgers is zeer laag. Ze zien overstromingen vooral als een probleem van zij die in een overstromingsgevoelig gebied wonen.

Verschillende oorzaken liggen aan de basis. Aan de ene kant hebben burgers weinig directe ervaringen met overstromingen en vertrouwen ze op de overheid, aan de andere kant communiceren overheden vooral over de beschermingsmaatregelen die ze genomen hebben en minder over de inspanningen die ze van de burger verwachten. Het is daarom belangrijk om burgers te informeren over het overstromingsrisico in de eigen buurt en over hun rol in het overstromingsbeleid: Wat kunnen zij zelf doen om het risico beperkt te houden? Waar vinden ze meer informatie en ondersteuning? enz. De CIW en haar partners kunnen de gemeenten in hun communicatie naar de burger ondersteunen.

Over het algemeen kan gesteld worden dat gemeenten al naar hun inwoners communiceren over overstromingen, maar dat **overstromingen in de meeste gemeenten geen (structureel) communicatiethema** is. Gemeenten communiceren naar hun inwoners vooral over de eigen overstromingsmaatregelen en het eigen beleid. Gemeenten in overstromingsgevoelig gebied lijken meer te communiceren en zoeken in hun communicatie meer naar een directe en persoonlijke benadering van de inwoners (bv. via infomomenten, bezoeken aan huis). **Zo goed als elke gemeente is wel bereid om in de toekomst meer te communiceren**, zowel over het eigen overstromingsbeleid, het beleid van de hogere overheden als over maatregelen die de burger zelf kan nemen.

Om de communicatie effectiever te maken, zal deze qua inhoud **meer op het handelingsperspectief gericht** moeten zijn. (*D.w.z. aansluitend bij de baseline van de CIW, "samen werken aan water", niet alleen communiceren wat de gemeente doet, of wat andere overheden doen, maar ook wat de burger kan doen of beter niet doet*). Gemeenten vragen ondersteuning bij het bepalen van de inhoud en de kanalen via dewelke ze best hun (kritische) inwoners benaderen, informeren, betrekken, en laten participeren.

Wat de communicatiemiddelen betreft, wordt bij voorkeur ingezet op een **verdergaande multimediale aanpak** (websites, infomomenten, ... maar ook sociale media). De eerste gebruiken met sociale media lijken beloftevol. Gemeenten zetten sociale media nu vooral voor, tijdens en vlak na een overstroming in en veel minder voor reguliere communicatie. Andere mogelijkheden van het inzetten van sociale media worden bij voorkeur verder verkend, o.m. om jongeren beter te bereiken.

Ook op het vlak van **meer gestroomlijnde communicatie** vanuit de verschillende overheden en instanties lijkt nog verbetering mogelijk. Gemeenten vragen een meer gestroomlijnde communicatie vanuit de verschillende overheden en instanties, vanuit de ervaring dat nu soms door verschillende overheden/instanties quasi gelijktijdig en op een niet gestroomlijnde manier gecommuniceerd wordt over dezelfde of gelijkaardige projecten.

Gemeenten zijn **bereid om de rol van intermediair op te nemen** in de communicatie over aspecten van meerlaagse waterveiligheid naar burgers, maar ze vragen ondersteuning bij het bepalen

van de inhoud en de kanalen via dewelke ze best hun (kritische) inwoners benaderen, informeren, betrekken, en laten participeren.

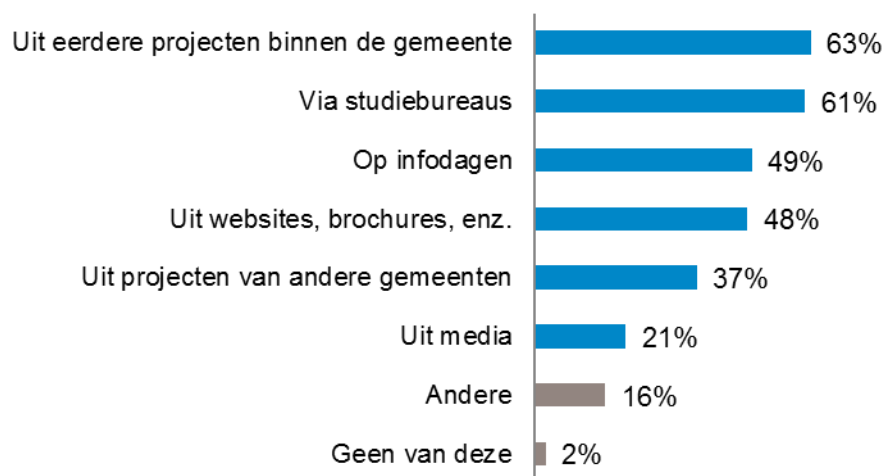
Gemeenten geven aan dat ze ondersteuning kunnen gebruiken voor de communicatie naar hun inwoners, zowel naar de inhoud/boodschap van de communicatie, als naar de in te zetten communicatiemiddelen (bv. naar het inzetten van sociale media of BE-alert). Naar inhoud toe, zijn gemeenten zoekende naar boodschappen die ervoor zorgen dat burgers zich bewuster zijn van de overstromingsrisico's, maar vooral dat ze er ook naar handelen en zelf actie ondernemen om hun veiligheid en die van hun goederen te verbeteren.

2.5 Informatiebehoeften gemeenten

2.5.1 Resultaten kwantitatieve bevraging

Doelstelling van deze rubriek was om een beeld te krijgen van de kanalen die gemeenten gebruiken om zich te informeren over overstromingen en mogelijke maatregelen.

Vraag: Waar haalt u informatie over maatregelen die u als gemeente kan nemen om de overstromingsrisico's te verminderen?

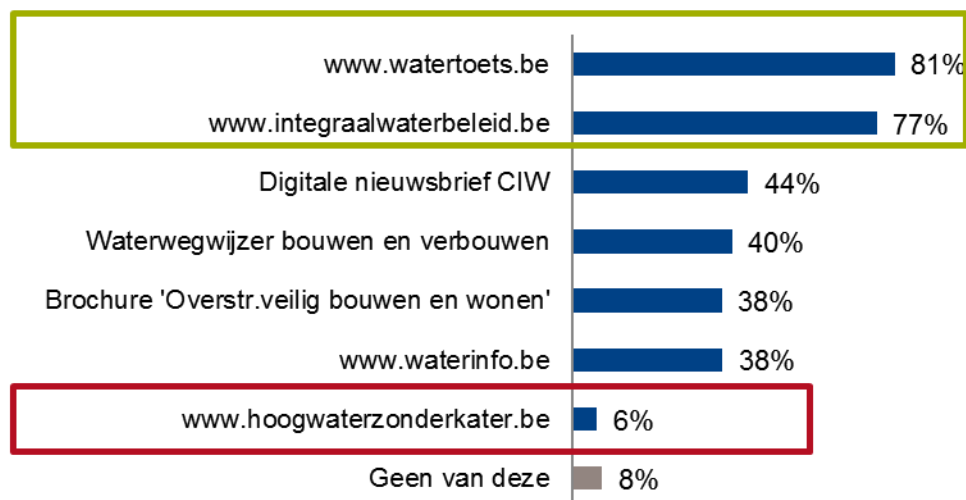

Momenteel doen gemeenten vooral beroep op kennis en ervaringen uit eerdere projecten binnen de gemeente (63%) en studiebureaus (61%). Ook infodagen (49%), en websites en brochures (48%) zijn relatief vaak gebruikte informatiebronnen. Projecten en ervaringen van andere gemeenten worden op dit moment minder vaak gebruikt (37%), nochtans is er een grote vraag naar inspirerende projecten (52%).

Gemeenten uit overstromingsgevoelige gebieden beroepen zich vaker op infodagen (61%) dan het gemiddelde (49%).

Vanuit de Vlaamse overheid worden een aantal websites en publicaties aangereikt. In de bevraging werd geïnformeerd naar hun bekendheid: De websites watertoets.be en integraalwaterbeleid.be genieten de hoogste bekendheid, respectievelijk gekend door 81% en 77% van de gemeenten. De digitale nieuwsbrief van de CIW (44%), de 'waterwegwijzer bouwen en verbouwen' (40%), de brochure 'Overstromingsveilig bouwen en wonen' (38%), en waterinfo.be (38%) zijn eveneens bekend bij een groot deel van de gemeenten (tussen 38% en 40%). Hoogwaterzonderkater.be (6%) was het minst bekend, wat niet onverwacht is aangezien deze campagne nog niet echt onder de aandacht werd gebracht. Ongeveer 8% van de gemeenten kende geen enkele van deze websites en publicaties van de Vlaamse overheid. De minder overstromingsgevoelige gemeenten, en de gemeenten in landelijke gebieden lijken minder bekend met de verschillende kanalen.

Vraag: Welke van volgende websites en publicaties van de Vlaamse overheid kent u?

2.5.2 Resultaten kwalitatieve bevraging gemeenten

De belangrijkste kenniskanalen zijn eigen ervaring, uitwisselingen tussen gemeenten, overlegstructuren (met burgers, experts, ...), studie bureaus of studiedagen. Websites lijken voor deze gemeenten, die reeds veel kennis en ervaring hebben opgebouwd, van minder belang.

2.5.3 Conclusies

Gemeenten doen beroep op een **waaier aan informatiebronnen** om zich te informeren over maatregelen die ze kunnen nemen om de overstromingsrisico's te verminderen, voornamelijk op **kennis en ervaring uit eerdere projecten binnen de gemeente** en op **studiebureaus**. Ook **informatiedagen en websites** van de Vlaamse overheid zijn vaak gebruikte informatiebronnen. Vooral **www.watertoets.be** en **www.integraalwaterbeleid.be** zijn gekend.

Websites lijken een belangrijk eerste kenniskanaal om essentiële (basis)informatie te delen en het bewustzijn te versterken of bestendigen. Dat gebeurt bij voorkeur via websites/kanalen die al gekend zijn bij gemeenten.

Gemeenten hebben echter ook behoefte aan praktische informatie over mogelijke maatregelen. Twee derde van de gemeenten geeft aan dat er gebrek is aan (praktische) kennis over mogelijke maatregelen: Welke (combinatie van) maatregelen wordt het beste ingezet? Wat is de kostprijs van deze maatregelen? Voorbeelden van best practices? Vandaag bekomen ze die kennis vooral uit eigen projecten, in mindere mate uit uitwisselingen met andere gemeenten en uit overleg met burgers en experts. Voor het uitwisselen van de informatie, zien zij een belangrijke rol voor de Vlaamse overheid/CIW.

3 Samenvattende conclusies

Samenvattend heeft de bevraging naar het risicobewustzijn bij steden, gemeenten en burgers de volgende resultaten opgeleverd:

– Peiling naar het risicobewustzijn bij gemeentediensten en gemeentelijke mandatarissen en bij burgers

- Gemeenten kunnen het actueel overstromingsrisico goed inschatten, op het toekomstig overstromingsrisico hebben ze veel minder zicht.
- Bijna de helft van de burgers geeft aan het overstromingsrisico van zijn/haar woonplaats te kennen.
- Burgers in overstromingsgevoelig gebied zijn beter op de hoogte van de overstromingsrisico's dan burgers in niet overstromingsgevoelig gebied.
- Het risicobewustzijn neemt af wanneer langere tijd geen overstromingen hebben plaatsgevonden.

– Peiling naar de verantwoordelijkheidszin bij burgers om zelf acties te nemen

- De actiebereidheid bij burgers is over het algemeen zeer laag. Burgers nemen vooral een passieve houding aan. Verschillende oorzaken liggen aan de basis: De meeste burgers zijn niet persoonlijk geconfronteerd met wateroverlast. Burgers zien veiligheid tegen overstromingen ook voornamelijk als een taak van de overheid.
- Bijna de helft van de burgers vindt dat overstromingen het probleem zijn van de burgers die in een overstromingsgevoelig gebied wonen.

– Peiling naar de bereidheid bij gemeenten om een actief overstromingsbeleid te voeren en het beleid waar nodig bij te sturen

- Gemeenten onderschrijven de principes van meerlaagse waterveiligheid.
- Gemeenten nemen maatregelen op het vlak van protectie, preventie en paraatheid.
- Gemeenten zetten vooral in op lokaal-specifieke maatregelen, maar geven aan dat die pas effectief zijn binnen een integrale aanpak (d.w.z. in combinatie met maatregelen/initiatieven van andere overheden, burgers en de private sector).
- Vooral in de periode kort na een overstromingsevent is er politiek en maatschappelijk draagvlak voor nieuwe en verdergaande maatregelen. Dat draagvlak neemt vrij snel terug af. (*'Overstromingen zijn een sterke emotionele gebeurtenis, die evenwel ook snel op de achtergrond raakt'*).

– Peiling naar de bereidheid bij gemeenten om de rol van ambassadeur op te nemen voor de communicatie richting burgers

Communiceren gemeenten nu al naar hun inwoners?

- Overstromingen zijn in de meeste gemeenten geen (structureel) communicatiethema.

- Gemeenten communiceren naar hun inwoners vooral over de eigen overstromingsmaatregelen en het eigen beleid.
- Gemeenten in overstromingsgevoelig gebied communiceren meer en vinden een directe en persoonlijke benadering van de inwoners (bv. via infomomenten) belangrijk.

Zijn gemeenten bereid om de rol als ambassadeur op te nemen?

- Zo goed als elke gemeente is bereid om in de toekomst meer te communiceren, zowel over het eigen overstromingsbeleid, het beleid van de hogere overheden als over maatregelen die de burger zelf kan nemen.
- Gemeenten zijn bereid om de rol van ambassadeur op te nemen, maar vragen ondersteuning over hoe de inwoners het best te benaderen, informeren, betrekken en laten participeren.
- Gemeenten vragen een meer gestroomlijnde communicatie vanuit de verschillende overheden en instanties, vanuit de ervaring dat nu soms door verschillende overheden/instanties quasi gelijktijdig en op een niet gestroomlijnde manier gecommuniceerd wordt over dezelfde of gelijkaardige projecten.

– **Peiling naar de gebruikte informatiebronnen en kennisbehoeften bij gemeenten**

- Gemeenten doen vooral beroep op kennis en ervaring uit eerdere projecten binnen de gemeente en op studiebureaus om inzicht te krijgen in de best geschikte maatregelen.
- Ook informatiedagen en websites van de Vlaamse overheid zijn vaak gebruikte informatiebronnen. Vooral www.watertoets.be en www.integraalwaterbeleid.be zijn bij de gemeenten gekend.
- Twee derde van de gemeenten geeft aan dat er gebrek is aan (praktische) kennis over mogelijke maatregelen: Welke (combinatie van) maatregelen wordt het beste ingezet? Wat is de kostprijs van deze maatregelen? Voorbeelden van goede praktijken?

4 Aanbevelingen

Communiceer meer

- ☞ Bijkomende communicatie is nodig om het risicobewustzijn bij burgers en bepaalde gemeenten verder op te bouwen. En in het bijzonder de link met toekomstige (hogere) risico's.
- ☞ Ook in minder risicovolle gemeenten is het belangrijk om burgers te informeren.
- ☞ Communiceer ook meer over de rol die burgers hebben in het nemen van nodige maatregelen.

Communiceer vaker

- ☞ Het risicobewustzijn neemt snel af. Hou het thema onder de aandacht door de communicatie naar burgers regelmatig te hernemen.

Communiceer gestroomlijnd

- ☞ Ook op het vlak van meer gestroomlijnde communicatie vanuit verschillende overheden en instanties lijkt nog verbetering mogelijk.

Ondersteun gemeenten

- ☞ Ondersteun gemeenten in hun rol als ambassadeur naar burgers. Bijkomend onderzoek is nodig om de inhoud en wijze van de communicatie met de burger te bepalen.

Burgers staan kritisch ten aanzien van de eigen verantwoordelijkheid bij bescherming tegen overstromingen. Een effectieve communicatie houdt hiermee rekening, bijv. door in te spelen op zijn of haar behoeften¹³. Door in gesprek te gaan met de burger (via bestaande literatuur en documentatie, focusgroepen, een online community of diepte-interviews) kunnen enerzijds de behoeften gedetecteerd worden en anderzijds de voorkeur voor (en het effect van) bepaalde communicatiekanalen – voor verschillende doelgroepen (jongeren, ouderen, milieubewust, overstromingsgevoelig gebied, ...).
- ☞ Ondersteun gemeenten in hun zoeken naar de meest geschikte maatregelen.

Evalueer

¹³ Voorbeelden van behoeften van de burger: bijv. nood aan zekerheid – dat men tijdig weet als er een overstroming aankomt, dat men ten allen tijde beschermd is, ..., nood aan vrijheid – ik wil geen zware investeringen doen, want dan kan ik mijn beschikbare budget niet inzetten voor andere zaken, ik wil wel maatregelen nemen, maar ze moeten gemakkelijk te implementeren zijn, ..., nood aan voldoening – ik wil wel maatregelen nemen, maar ze moeten esthetisch zijn, ...

- ☞ **Evalueer of het risicobewustzijn en de genomen maatregelen toenemen door implementatie van bovenstaande aanbevelingen d.m.v. een nieuwe effectmeting bij steden en gemeenten en burgers.**

Een dergelijke effectmeting behoeft geen volledige herhaling van het huidige belanghebbendenonderzoek, maar kan aangevuld worden met verwijzingen naar concrete (communicatie)acties.

5 Bijlage: Methodologische nota

Deze methodologische nota gaat dieper in op de gehanteerde methode voor de studie “Risicobewustzijn in Vlaamse steden en gemeenten op vlak van meerlaagse waterveiligheid” uit 2017, met het doel om de studie te repliceren.

De studie bestond uit vier luiken: (1) een literatuuronderzoek, (2) een online vragenlijst bij Vlaamse gemeenten, (3) een online enquête bij Vlaamse burgers, en (4) diepte-interviews bij gemeenten.

5.1 Literatuuronderzoek

In kader van het literatuuronderzoek heeft VMM volgende documenten aangeleverd:

- Beleid voor het verminderen van de overstromingsschade met individuele bescherming
 - De watertoets: www.watertoets.be
 - De informatieplicht:
<http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/beleidsinstrumenten/informatieplicht>
 - Bevraging over informatieplicht [Evaluatierapport](#)
 - Allerhande communicatie-initiatieven: brochure ‘Overstromingsveilig bouwen en wonen’,
- Pilotproject particuliere beschermingsmaatregelen voor woningen in Beersel en Sint-Genesius-Rode
 - <https://www.vmm.be/water/overstromingen/hoeje-woning-beschermen>
 - [Infobericht website VMM](#)
 - [Presentatie congres meerlaagse waterveiligheid](#)
- Pilotproject particuliere beschermingsmaatregelen voor woningen in Geraardsbergen
- Participatietraject riviercontract Kerkebeek Website: <https://kerkebeek.riviercontract.be>
- Denkersprogramma ‘Water & klimaat’ ‘[A better water future for Flanders](#)’
- Bevraging in het kader van het doctoraat over flood resilience van Barbara Tempels (UGent)

GfK heeft de literatuur aangevuld met andere bevragingen en inzichten, rekening houdend met de verschillende actoren die een invloed kunnen uitoefenen op MLVW. De literatuur – uit binnen- en buitenlandⁱ – werd doorgenomen met het (1) oog op het formuleren van gemeenschappelijke en/of veralgemeende conclusies, (2) input voor de bevraging steden en gemeenten. Bijkomend verschaftte het literatuuronderzoek ook inzicht in een aantal mogelijke “best practices” in communicatie naar de burger.

5.2 Online bevraging Vlaamse burgers

5.2.1 Methodiek

GfK beschikt over een panel van particulieren in België. Het Online GfK panel bestaat uit een 35.000-tal Belgen die zich hebben ingeschreven om deel te nemen aan online bevragingen. Het panel wordt

continue aangevuld aan de hand van uitgebalanceerde rekruteringsmethodes (zowel offline als online). Panelleden ontvangen jaarlijks een uitnodiging om hun gegevens te actualiseren. Panelleden die niet ingaan op deze uitnodiging worden automatisch uit het panel verwijderd. Zo garanderen we een actief en up-to-date panel. Zo kennen we naast de standaardinformatie zoals taal, geslacht, leeftijd, sociale klasse, en provincie, ook de gezinssamenstelling, opleiding, beroep, verantwoordelijke voor inkomen, en verantwoordelijke voor aankopen. Dit kan extra inzichten geven bij de rapportering van de resultaten en zorgt voor extra ruimte in de vragenlijst om meer concrete vragen te stellen die een antwoord bieden op de onderzoeksvraag.

De panel-leden worden beloond met een transparant en eerlijk incentivesysteem, gebaseerd op punten per minuut deelname. Zo worden ze vergoed in functie van de geïnvesteerde tijd. Deze punten kunnen ze opsparen en laten uitbetalen in winkelwaardebonnen en online waardecodes, of doneren aan het goede doel.

Bij de uitbouw van het panel is dan ook grote aandacht gegaan naar kwaliteit en representativiteit. GfK heeft een eigen panel opgebouwd om de kwaliteit van het onderzoek te blijven garanderen in alle fasen van het onderzoek.

Respondenten worden uitgenodigd via een uitnodigings-e-mail met een unieke en persoonlijke link naar de vragenlijst. Deze kan men invullen op zijn ritme, men kan er steeds naar teruggaan en verder invullen daar waar men was gestopt. Eens de vragenlijst volledig ingevuld is, kan men de vragenlijst niet meer openen. Er wordt na een week uitgegaan van een volledig afgerond veldwerk, maar men kan ook werken met een reminder-e-mail die respondenten na een bepaalde periode (bijv. na drie dagen) aanspoort om alsnog deel te nemen. We voorzien een kleine uitstuur aan het begin van het veldwerk, om zo nog een extra testfase te voorzien van de data.

Belangrijk is ten slotte dat dit panel enkel voor onderzoek gebruikt wordt, en persoonlijke gegevens zoals naam en adres nooit worden doorgegeven aan derden.

Voor de burgerbevraging binnen dit belanghebbenden onderzoek werd beroep gedaan op het online panel van GfK. Elke twee weken voert GfK een “multiscope” studie uit op dit online panel. Dit is een bevraging van een deel van het panel. De vragen die opgenomen worden in een *multiscope* zijn niet beperkt tot één klant. Een bevraging via de *multiscope* heeft als grote voordeel dat resultaten snel ter beschikking worden gesteld en doordat er meerdere deelnemers zijn, is er ook een schaalvoordeel op het budget. Daartegenover staat dat het aantal vragen beperkt wordt tot 5 per klant en de *multiscope* doorgaat op vastgelegde periodes (*grosso modo* begin en midden van de maand). De vragen van de burgerbevraging voor CIW werden geïntegreerd in de multiscope van begin april. De burgerbevraging werd door 3210 Vlamingen ingevuld, tussen 5 april 2017 en 13 april 2017. Er waren geen herinneringsmails. De bevraging kon worden ingevuld op pc, tablet of gsm.

De resultaten werden gewogen naar de representatieve verdeling in Vlaanderen op vlak van geslacht, leeftijd, en provincie.

PROVINCIE	
	TARGET
1 Oost-Vlaanderen	22,5%
2 West-Vlaanderen	19,0%
3 Antwerpen	27,5%
4 Limburg	14,0%
5 Vlaams-Brabant	17,0%

Leeftijd	
	TARGET
1 18-24	9,3%
2 25-34	15,4%
3 35-44	16,4%
4 45-54	18,8%
5 55-64	16,3%
6 65-80	23,8%

Geslacht	
	TARGET
1 Man	48,9%
2 Vrouw	51,1%

5.2.2 Vragenlijst

Het onderzoeksvoorstel bevatte een suggestie voor mogelijke vragen. VMM heeft vervolgens een aanzet voor de vragenlijst gemaakt die door GfK werd gereviseerd en gefinaliseerd door VMM. De vragenlijst werd eveneens besproken in de CIW ad hoc WG MLWV.

Dit resulteerde in onderstaande vragenlijst.

I. INTRODUCTION

<Standaard-inleiding gebruikt in GfK-onderzoeken>

II. VRAGENLIJST

Base: all respondents

Q1. [S] Welke uitspraak past het beste bij jou?

1. Ik ben ooit zelf slachtoffer geweest van een overstroming
2. Ik ken overstromingen enkel van op radio en televisie
3. Ik ben nog geen slachtoffer geweest van een overstroming, maar ik ken wel mensen die dat wel al hebben meegemaakt
4. Geen van bovenstaande

Base: all respondents

Q2. [Horizontal slider – S] Welke uitspraak past het best bij je woning?

Respondent instruction: *Verschuif het balkje in de richting van de uitspraak die bij jou past.*

1. Ik ben helemaal niet op de hoogte van de overstromingsrisico's in mijn gemeente
2. [Scripter: do not show any text or number]
3. [Scripter: do not show any text or number]
4. [Scripter: do not show any text or number]
5. [Scripter: do not show any text or number]
6. [Scripter: do not show any text or number]
7. Ik ben goed op de hoogte van de overstromingsrisico's in mijn gemeente

Base: all respondents

Q3. [Horizontal slider – S] Wat vind jij?

Respondent instruction: *Verschuif het balkje in de richting van de uitspraak die bij jou past.*

1. Burgers hebben een eigen verantwoordelijkheid om zich voor te bereiden op overstromingen
2. [Scripter: do not show any text or number]
3. [Scripter: do not show any text or number]
4. [Scripter: do not show any text or number]
5. [Scripter: do not show any text or number]
6. [Scripter: do not show any text or number]
7. De overheid moet het gevaar van overstromingen wegnemen

Base: all respondents

Q4. [Horizontal slider – S] Welke uitspraak past het beste bij jou?

Respondent instruction: *Verschuif het balkje in de richting van de uitspraak die bij jou past.*

1. Overstromingen zijn het probleem van de burgers die in overstromingsgebied wonen
2. [Scripter: do not show any text or number]
3. [Scripter: do not show any text or number]
4. [Scripter: do not show any text or number]
5. [Scripter: do not show any text or number]
6. [Scripter: do not show any text or number]
7. Ook als je zelf niet in overstromingsgebied woont, moet je mee helpen om de overstromingsrisico's te verlagen

Base: all respondents

Q5. [S] Overstromingen gaan in de toekomst alleen maar een groter probleem worden.

5. Helemaal mee eens
4. Eerder eens
3. Geen mening
2. Eerder oneens
1. Helemaal mee oneens

5.3 Online bevraging Vlaamse steden en gemeenten

5.3.1 Methodiek

Voor de online bevraging steden en gemeenten benaderden we 1794 contacten, aan de hand van een mix van generieke (bijv. info@gemeente.be) en persoon-specifieke e-mailadressen. De lijst van e-mailadressen werd samengesteld door VMM en bevatte een mix van ambtenaren en mandatarissen. Een eerste uitnodiging tot deelname werd verstuurd op 20 april 2017, en vervolgens werden drie herinneringsmails gestuurd (25 april in de ochtend, 26 april avond, en 4 mei ochtend).

[Uitnodigingsmail](#)

Beste,

Graag nodigen we u uit om deel te nemen aan een onderzoek van de Vlaamse overheid en de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW).

Deze bevraging is onderdeel van een communicatieplan om onder meer gemeenten te informeren en te sensibiliseren over de aanpak van overstromingen. Met deze bevraging willen we een beter zicht krijgen op (het bewustzijn van) de overstromingsrisico's in uw gemeente, welke maatregelen u al neemt, welke informatiebronnen u gebruikt en welke bijkomende informatie uw taak kan vergemakkelijken.

De vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Via onderstaande persoonlijke link hebt u toegang tot de vragen.

[Start](#)

Indien u bovenstaande startknop niet kan zien, kopieer dan deze link in uw browser: https://www.surveys.com/start.aspx?SurveyName=BEL_486747&ID=116001649

U kan deze vragenlijst invullen t.e.m. dinsdag 2 mei.

We danken u alvast van harte.

Met vriendelijke groeten,
Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW).

GfK respecteert uw privacy. Uw e-mail adres en andere gegevens worden nooit doorgegeven aan derden. Ze dienen enkel voor dit onderzoek. Overeenkomstig de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer, kan u uw gegevens opvragen en, indien nodig, laten verbeteren. U bent ingeschreven op dit onderzoek onder het emailadres secretariaat@herselt.be

Wenst u niet langer deel te nemen aan deze en toekomstige onderzoeken? [Klik hier](#) om u uit te schrijven.

GfK

De tekst van de laatste herinnering werd lichtjes aangepast naar:

Beste,

Graag nodigen we u uit om deel te nemen aan een onderzoek van de Vlaamse overheid en de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW).

Deze bevraging is onderdeel van een communicatieplan om onder meer gemeenten te informeren en sensibiliseren over de aanpak van overstromingen. Met deze bevraging willen we een beter zicht krijgen op (het bewustzijn van) de overstromingsrisico's in uw gemeente, welke maatregelen u al neemt, welke informatiebronnen u gebruikt en welke bijkomende informatie uw taak kan vergemakkelijken.

Ondertussen hebben we reeds reacties uit bijna de helft van de gemeenten en met deze laatste reminder willen wij u nogmaals vragen om deel te nemen om te komen tot optimaal **gebiedsdekkende resultaten**.

De vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Via onderstaande persoonlijke link hebt u toegang tot de vragen.

[link]

U kan de vragen invullen t.e.m. **10 mei**.

We danken u alvast van harte.

Met vriendelijke groeten,
Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW).

Het onderwerp van de e-mail was “bevraging steden en gemeenten”.

De bevraging kon ingevuld worden tot en met 11 mei 2017. Alle e-mails werden verstuurd vanuit de GfK mailservers, maar met het label CIW-sec@vmm.be. Daarnaast hebben de VMM en de CIW op een actieve manier de bevraging gepromoot tijdens overlegmomenten binnen de bekkenstructuren, in de nieuwsbrief,De bevraging werd ook bewust beperkt in duurtijd (gemiddeld 12 minuten vragenlijst) en toegankelijk gemaakt voor zowel deelname op pc, tablet als gsm. Dit resulteerde uiteindelijk in 332 deelnemende ambtenaren en mandatarissen aan de bevraging, waarvan 54 die de bevraging slechts gedeeltelijk hebben voltooid¹⁴. Deze 332 deelnemers zijn gespreid over 197 gemeenten van de 308 Vlaamse steden en gemeenten. Gezien voor bepaalde gemeenten meerdere deelnemers waren en andere gemeenten slechts één werd een correctiefactor door middel van een weging toegepast om eveneens resultaten te bekomen die representatief zijn voor Vlaanderen als geheel. Hierbij worden gemeenten die oververtegenwoordigd zijn teruggebracht naar één. Daarnaast werd ook een correctie toegepast op provincie en functie.

¹⁴ De antwoorden van deze onvolledige ingevulde vragenlijsten werden eveneens mee opgenomen in de verwerking.

bg_provincie PROVINCIE	TARGET	ACHIEVED gewogen	ACHIEVED ongewogen
1 Oost-Vlaanderen	21%	21%	22%
2 West-Vlaanderen	21%	21%	22%
3 Antwerpen	23%	23%	27%
4 Limburg	14%	14%	13%
5 Vlaams-Brabant	21%	21%	15%

	1 Ik ben burgemeester, schep of gemeenteraadslid	2 Ik werk voor de gemeentelijke administratie
TARGET	50%	50%
ACHIEVED GEWOGEN	50%	50%
ACHIEVED Ongewogen	24%	76%

Gezien de CIW o.a. de werking van de overlegstructuren op bekkenniveau opvolgt en ondersteunt, werd eveneens geïnterpreteerd in welke mate na de weging er een representatieve vertegenwoordiging was van de verschillende bekkens. De nodige gegevens werden hiervoor aangereikt door VMM om na te gaan of de verdeling over de verschillende bekkens – na weging – in lijn lag met de actuele verdeling, zowel op vlak van:

- Oppervlakte van een bekken in Vlaanderen (e.g. in Vlaanderen valt 8% van de oppervlakte binnen het Brugse polderbekken, in de gewogen steekproef was dit 7%)
- Overstromingsgevoelige oppervlakte van een bekken ten aanzien van een overstromingsgevoelig gebied in Vlaanderen (e.g. 8% van het overstromingsgevoelig oppervlakte in Vlaanderen ligt in te Brugse polders, in de gewogen steekproef was dit 7%)
- Overstromingsgevoelige oppervlakte van een bekken t.a.v. oppervlakte van het bekken (e.g. 5% van de totale oppervlakte van Brugse polders ligt in overstromingsgevoelig gebied, in de gewogen steekproef was dit eveneens 5%)

	TARGET Bestand VMM represent atief	ACHIEVED gewogen data bevraging steden en gemeenten
share woningen in overstromingsgevoelig gebied	1%	1%
share oppervlakte gemeente in overstromingsgevoelig gebied	5%	6%
oppervlakte per bekken		
Bekken Brugse polders	8%	7%
Bekken Gentse kanalen	7%	6%
Beneden-Scheldebekken	12%	10%
Boven-Scheldebekken	4%	4%
Demerbekken	14%	12%
Denderbekken	5%	5%
Dijlebekken	8%	10%
Ijzerbekken	10%	13%
Leiebekken	7%	6%
Maasbekken	12%	12%
Netebekken	12%	15%
oppervlakte in OG split bekken		
Bekken Brugse polders	8%	7%
Bekken Gentse kanalen	5%	3%
Beneden-Scheldebekken	12%	9%
Boven-Scheldebekken	3%	3%
Demerbekken	17%	17%
Denderbekken	6%	7%
Dijlebekken	8%	8%
Ijzerbekken	12%	15%
Leiebekken	4%	3%
Maasbekken	9%	9%
Netebekken	15%	19%
oppervlakte in OG per bekken		
Bekken Brugse polders	5%	5%
Bekken Gentse kanalen	4%	3%
Beneden-Scheldebekken	5%	5%
Boven-Scheldebekken	4%	4%
Demerbekken	7%	9%
Denderbekken	7%	7%
Dijlebekken	5%	5%
Ijzerbekken	6%	7%
Leiebekken	3%	3%
Maasbekken	4%	4%
Netebekken	7%	7%
	57%	61%

Om deze vergelijking te kunnen maken werd het SPSS-bestand met de resultaten van de bevraging steden en gemeenten verrijkt met de oppervlakte van de elf bekkens en de overstromingsgevoelige oppervlakte per bekken.

5.3.2 Vragenlijst

Een eerste versie van de vragenlijst werd opgesteld door GfK o.b.v. de literatuurstudie. De opdrachtgever heeft deze vragenlijst geoptimaliseerd en de vragenlijst werd eveneens voorgelegd aan de bekkensecretariaten en de CIW ad hoc WG MLWV

Dit resulteerde in onderstaande vragenlijst.

I. INTRODUCTIE

De Vlaamse overheid en de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) werken aan een beleid dat de **overstromingsrisico's duurzaam** wil **verminderen**. Dat beleid zet in op een **combinatie van maatregelen** die

- de kans op overstromingen vermindert door beschermingsmaatregelen (**protectie**)
- schade door overstromingen voorkomt of vermindert (**preventie**) en
- ervoor zorgt dat we goed voorbereid zijn wanneer zich toch een overstroming voordoet (**paraatheid**).

Deze **bevraging** is een onderdeel van een **communicatieplan om burgers, gemeenten, enz. te informeren en sensibiliseren over de aanpak van overstromingen**.

Met deze bevraging bij gemeentelijke mandatarissen en ambtenaren willen we een beter zicht krijgen op de overstromingsrisico's in uw gemeente, welke maatregelen u al neemt, welke informatiebronnen u gebruikt en welke bijkomende informatie uw taak kan vergemakkelijken.

De resultaten van deze bevraging worden in het najaar aan u gepresenteerd. Op die dag kan u ook een project komen toelichten dat als inspiratie kan dienen voor anderen. De bijeenkomst zal plaatsvinden op dinsdag 17 oktober in het Auditorium van de VMM te Aalst.

SCRIPTER: show additional sentence if sample = generic mail address

[O – List 4 items] Indien u zelf niet met dit thema bezig bent, kan u hier het mailadres invullen van collega's die zich binnen uw gemeente bezighouden met de aanpak van overstromingen. Deze vragenlijst wordt dan aan hen bezorgd.

SCRIPTER: Change tekst displayed next to checkbox to:

“Ik vul dit niet zelf in, maar stuur door naar een collega”

SCRIPTER:

<Scripter: make sure that an automatic e-mail is immediately shared to the indicated e-mailaddresses>

II. VRAGENLIJST

A Informeren naar de functie van de bevroegde binnen de gemeente

Base: all respondents

A1. [S] Wat is uw functie binnen de gemeente?

1. Ik ben burgemeester, schepen of gemeenteraadslid
2. Ik werk voor de gemeentelijke administratie
3. Andere (in dit geval komt u niet in aanmerking om de vragenlijst in te vullen)

SCRIPTER: if A1 = 3 SCREENOUT

B Peilen naar het risicobewustzijn bij de gemeentelijke mandatarissen en ambtenaren

Base: all respondents

B1. [rolling grid - S] Welke situatie past het best bij uw gemeente?

Respondent instruction: *Geef aan op een schaal van 1 tot 7 in welke mate uw gemeente in een gebied ligt dat gevoelig is voor overstroming.*

1. Niet in een gebied dat gevoelig is voor overstromingen
2. [Scripter: do not show any text or number]

3. [Scripter: do not show any text or number]
4. [Scripter: do not show any text or number]
5. [Scripter: do not show any text or number]
6. [Scripter: do not show any text or number]
7. (Bijna) volledig in een gebied dat gevoelig is voor overstromingen

Base: all respondents

B1b. [rolling grid - S] In hoeverre denkt u dat uw burgers op de hoogte zijn van de overstromingsrisico's in uw gemeente?

8. Helemaal niet op de hoogte
9. [Scripter: do not show any text or number]
10. [Scripter: do not show any text or number]
11. [Scripter: do not show any text or number]
12. [Scripter: do not show any text or number]
13. [Scripter: do not show any text or number]
14. Goed op de hoogte

Base: all respondents

B2a. [M-Randomize] Met welke types van wateroverlast wordt uw gemeente geconfronteerd?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Wateroverlast vanuit rioleringen
2. Wateroverlast vanuit waterlopen
3. Wateroverlast bij storm- of springtij
4. Afstromend regenwater/modder van akkers
98. Andere: [O-Fixed]
99. Geen van deze [S-Fixed]

Base: B2a = 1 or 2 or 3 or 4 or 98

B2. [S] Wanneer werd uw gemeente het laatst getroffen door een overstroming?

1. 1 tot 2 jaar geleden
2. 2 tot 10 jaar geleden
3. 10 tot 25 jaar geleden
4. Meer dan 25 jaar geleden
99. Ik weet het niet

Base: B2a = 1 or 2 or 3 or 4 or 98

B2b. [M - Randomize] Was er bij de meest recente overstroming met schade in uw gemeente, schade aan ...

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Woningen
2. Andere gebouwen (bv. bedrijven, rusthuizen, sportcentra, enz.)
3. Infrastructuur (bv. wegen, rioleringen, enz.)
4. Landbouw
98. Andere: [O-Fixed]
99. Er hebben zich geen overstromingen met schade voorgedaan [S-Fixed]

Base: all respondents

B3. [slider, 1-7] Verwacht u in de toekomst meer overstromingen in uw gemeente?

Respondent instruction: *Verschuif het balkje in de richting van de uitspraak die bij u past.*

1. Ik verwacht geen toename van de overstromingen
2. [Scripter: do not show any text or number]
3. [Scripter: do not show any text or number]
4. [Scripter: do not show any text or number]
5. [Scripter: do not show any text or number]
6. [Scripter: do not show any text or number]
7. Ik verwacht een grote toename van de overstromingen

Base: all respondents

B4. [slider, 1-7] Maakt u zich zorgen over de gevolgen van klimaatverandering, verstedelijking of toenemende verharding op het overstromingsrisico in uw gemeente?

Respondent instruction: *Verschuif het balkje in de richting van de uitspraak die bij u past.*

1. Ik maak mij weinig zorgen
2. [Scripter: do not show any text or number]
3. [Scripter: do not show any text or number]
4. [Scripter: do not show any text or number]
5. [Scripter: do not show any text or number]
6. [Scripter: do not show any text or number]

7. Ik maak mij veel zorgen

C Peilen naar maatregelen die gemeenten nemen om overstromingsrisico's te verminderen

Base: all respondents

C0. [Info]

Het nieuwe overstromingsbeleid van de Vlaamse overheid zet in op een combinatie van protectieve, preventieve, en paraatheidverhogende maatregelen. De volgende vragen peilen naar welke maatregelen uw gemeente nam.

<SCRIPTER: foresee 3 info buttons for the 3 yellow highlighted words:

1. Info button on “protectieve” should show: Protectie = beschermen tegen overstromingen. Protectieve maatregelen verminderen de kans dat overstromingen zich in een bepaald, kwetsbaar gebied voordoen.
2. Info button on “preventieve” should show: “Preventie = schade door overstromingen verminderen. Preventieve maatregelen verminderen de kwetsbaarheid voor overstromingen.”
3. Info button on “paraatheidverhogende” should show: “Paraatheid = klaar staan bij overstromingen. De paraatheid tijdens overstromingen verhogen, zodat iedereen gepast reageert.

Base: all respondents

C1. [Rolling SGRID] Hoe belangrijk vindt u volgende instrumenten van de Vlaamse overheid om overstromingsschade in uw gemeente te voorkomen?

Rows - Randomize

1. Watertoets
2. Informatieplicht voor vastgoed in overstromingsgevoelig gebied
3. Signaalgebieden

Columns

1. Niet belangrijk
2. Weinig belangrijk
3. Belangrijk
4. Zeer belangrijk

Base: all respondents

C2. [M-Randomize] Welke van volgende protectieve maatregelen past uw gemeente toe?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Grachten en waterlopen maaien en ruimen in functie van waterveiligheid
 2. Waterlopen herinrichten waardoor de waterloop meer water kan bergen
 3. Wachtbekkens, bufferbekkens of overstromingsgebieden aanleggen
 4. In plannen voor wijkontwikkeling ruimte voor water voorzien in openbaar groen, op pleinen, parkings, enz. en verharding in het publiek domein beperken
 5. Een hemelwaterplan opmaken
 6. Rioleringen klimaatbestendig (laten) ontwerpen (bv. extra buffervolume voorzien)
 7. Gemeentelijke erosieprojecten uitvoeren
 8. Waterdoorlatende verhardingen, groendaken, enz. opleggen via een gemeentelijk reglement
98. Andere: **[O-Fixed]**

99. Geen van deze maatregelen [S-Fixed]

Base: C2=valid answer

C3. Aan welk van de toegepaste maatregelen hecht u het meeste belang?

[Scripter : If 1 answer selected in C2 --> autofill in C3]

Respondent instruction if 2 answers selected in C2: *Rangschik uw top-2 in de volgorde van belangrijkheid.*

Respondent instruction if 3 or more answers selected in C2: *Rangschik uw top-3 in de volgorde van belangrijkheid.*

[Scripter: present options selected in previous question, have respondent select top 3]

1. Grachten en waterlopen maaien en ruimen in functie van waterveiligheid
 2. Waterlopen herinrichten waardoor de waterloop meer water kan bergen
 3. Wachtbekkens, bufferbekkens of overstromingsgebieden aanleggen
 4. In plannen voor wijkontwikkeling ruimte voor water voorzien in openbaar groen, op pleinen, parkings, enz. en verharding publiek domein beperken
 5. Een hemelwaterplan opmaken
 6. Rioleringen klimaatbestendig (laten) ontwerpen (bv. extra buffervolume voorzien)
 7. Gemeentelijke erosieprojecten uitvoeren
 8. Waterdoorlatende verhardingen, groendaken, enz. opleggen via een gemeentelijk reglement
98. **[Scripter: insert text option 98 of C2]**

Base: all respondents

C4. [M-Randomize] Welke van volgende preventieve maatregelen past uw gemeente toe?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Herbestemmen van overstromingsgevoelige woon- of industriegebieden (bv. in signaalgebieden)
 2. Stedenbouwkundige vergunningen voor bebouwing in overstromingsgevoelige gebieden weigeren
 3. Lasten en voorwaarden aan bouwprojecten in overstromingsgevoelig gebied opleggen (bv. hogere vloerpeilen, op palen bouwen, kelder verbieden, reliëfverhogingen verbieden, enz.)
 4. Inwoners die zelf maatregelen nemen om hun woning te beschermen, ondersteunen met subsidies
98. Andere: [O-Fixed]
99. Geen van deze maatregelen [S-Fixed]

Base: all respondents

C5. [M-Randomize] Welke van volgende paraatheidsverhogende maatregelen past uw gemeente toe?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Inwoners adviseren over wat ze zelf kunnen doen om schade aan hun woning te voorkomen
 2. Het overstromingsgevaar nauwgezet opvolgen via websites (vb. waterinfo) en/of media
 3. Inwoners via sms-dienst informeren over aankomende wateroverlast
 4. Zandzakjes verdelen
 5. Verplaatsbare waterkeringen inzetten
 6. Samenwerking tussen gemeentediensten, brandweerzone, enz. optimaliseren via overleg en oefeningen
98. Andere: [O-Fixed]
99. Geen van deze maatregelen [S-Fixed]

Base: all respondents

C6.[Rolling SGRID] In welke mate weerhouden volgende factoren uw gemeente om meer maatregelen te nemen?

Rows - Randomize

1. Beperkt overstromingsrisico
2. Gebrek aan financiële middelen
3. Ruimtegebrek
4. Te weinig kennis over mogelijke maatregelen
5. Te weinig kennis over hoe maatregelen kunnen gekoppeld worden aan projecten of (ruimtelijke) ontwikkelingen binnen de gemeente

Columns:

3. In belangrijke mate
2. In minder mate
1. Geen invloed

Base: all respondents

C7.[S] Zijn er nog andere factoren dan de zonet genoemde die u weerhouden om meer maatregelen te nemen?

1. Ja, specificeer [O]
2. Neen

D Peilen naar de informatiekkanalen die gemeentelijke mandatarissen en ambtenaren gebruiken om zich te informeren en naar hun informatiebehoeften

Base: all respondents

D1. [M-Randomize] Welke van de volgende websites en publicaties van de Vlaamse overheid kent u?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. www.watertoets.be

2. www.waterinfo.be
3. www.hoogwaterzonderkater.be
4. www.integraalwaterbeleid.be
5. [Digitale nieuwsbrief van de CIW](#)
6. [Brochure 'Overstromingsveilig bouwen en wonen'](#)
7. [Waterwegwijzer bouwen en verbouwen](#)
99. [Geen van deze](#) [S-Fixed]

Base: all respondents

D2. [M-Randomize] Waar haalt u informatie over maatregelen die u als gemeente kan nemen om de overstromingsrisico's te verminderen?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Uit eerdere projecten binnen de gemeente
2. Uit projecten van andere gemeenten
3. Uit media
4. Via studiebureaus
5. Uit websites, brochures, enz.
6. Op infodagen
98. [Andere](#): [O-Fixed]
99. [Geen van deze](#): [S-Fixed]

Base: all respondents

D3. [M-Randomize] Over welke thema's wenst u meer informatie/ondersteuning?

Respondent instruction: *Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*

1. Voorbeelden van projecten die inspirerend werken
2. Hoeveel kosten overstromingsmaatregelen
3. Welke maatregelen zijn het beste geschikt
4. Hoe de principes van het overstromingsbeleid integreren in projecten en ruimtelijke ontwikkeling binnen de gemeente
5. Hoe financiering voor maatregelen vinden
6. Informatie over maatregelen die burgers kunnen toepassen (regenwaterputten, groendaken, infiltratievoorzieningen, ...)

7. Hoe naar inwoners communiceren over overstromingsmaatregelen
98. Andere: [O-Fixed]
99. Geen van deze: [S-Fixed]

Base: all respondents

D4.[Rolling SGRID] Hoe vaak communiceert uw gemeente via de gemeentelijke website, het gemeentelijk infoblad of andere kanalen over volgende onderwerpen ...

Rows - Randomize

4. Het overstromingsrisico binnen de gemeente
5. Maatregelen die de gemeente neemt om het overstromingsrisico te verminderen
6. Maatregelen die de Vlaamse overheid en/of de provincie nemen om het overstromingsrisico te verminderen
7. Maatregelen die de burger zelf kan nemen om de woning beter te beschermen tegen overstromingsschade

Columns

5. Nooit
6. Minstens éénmaal per jaar
7. Meerdere keren per jaar

Base: all respondents

D5. [Rolling SGRID] Bent u bereid om in de toekomst over de volgende thema's te (blijven) communiceren met de inwoners van uw gemeente?

Rows – Randomize

1. Het overstromingsrisico binnen de gemeente
2. Maatregelen die de gemeente neemt om het overstromingsrisico te verminderen
3. Maatregelen die de Vlaamse overheid en/of de provincie nemen om het overstromingsrisico te verminderen
4. Maatregelen die de burger zelf kan nemen om de woning beter te beschermen tegen overstromingsschade

Columns

1. Ja
2. Neen

E Uw persoonlijke mening

Base: all respondents

E0. [info]

We zijn op 6 vragen van het einde

Base: all respondents

QLEC1. [rolling SGRID]

Kan u hieronder aanduiden in welke mate u het zelf eens bent met elk van deze uitspraken in het algemeen?

Rows (randomize) [Scripter: Do not show subtitles in bold]

Early adopter questions

1. Ik ben gewoonlijk de eerste om mij te informeren over nieuwe maatregelen om overstromingsrisico's te verminderen in onze gemeente

Influential questions

2. Ik ben een aanspreekpunt op het vlak van overstromingsrisico's en mogelijke maatregelen

3. Anderen vertrouwen op mijn advies over overstromingsrisico's en mogelijke maatregelen

Category passion questions

4. In vergelijking met anderen, ben ik meer gepassioneerd door waterveiligheid

Columns

1. Helemaal niet mee eens
2. Niet mee eens
3. Niet echt mee eens
4. Neutraal
5. Een beetje mee eens

6. Mee eens
7. Helemaal mee eens

Base: all respondents

AGO1. [rolling SGRID]

Ik heb vertrouwen in de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

5. Volledig van toepassing
4. Goed van toepassing
3. Van toepassing
2. Niet echt van toepassing
1. Helemaal niet van toepassing

Base: all respondents

AGO2. [rolling SGRID]

In het algemeen, hoe tevreden bent u over de volledige dienstverlening van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)?

5. Uiterst tevreden
4. Zeer tevreden
3. Tevreden
2. Niet echt tevreden
1. Helemaal niet tevreden

Base: all respondents

AGO3. [rolling SGRID]

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) geeft algemeen genomen een goede indruk

5. Volledig van toepassing
4. Goed van toepassing

3. Van toepassing
2. Niet echt van toepassing
1. Helemaal niet van toepassing

Base: all respondents

E1. [O] Heeft u nog vragen of suggesties in verband met dit onderzoek door de Vlaamse overheid en de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)?

/_/ Geen opmerking

SCRIPTER: uncheck “geen opmerkingen” when respondents enters text in the above field.

Base: all respondents

E2. [OList] SCRIPTER not mandatory to fill out the boxes!

IF one of the 6 fields is completed, the respondents should complete the **e-mail address** field (box 4)

Hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek!

Indien u wenst op de hoogte gehouden te worden van de resultaten van dit onderzoek laat dan hier uw contactgegevens achter zodat we deze kunnen bezorgen aan de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW):

Voornaam: [O]

Achternaam: [O]

Postcode van uw gemeente: [O]

E-mailadres: [O]

Telefoonnummer: [O]

Functie: [O]

SCRIPTER: check if contents are OK:

1. “Postcode van uw gemeente”: 4 digits
2. “E-mailadres”: formatted as a correct e-mail address
3. “Telefoonnummer”: should contain more than one number

Error message:

1. "Gelieve een correcte postcode aan te geven"
2. "Gelieve een correct e-mailadres aan te geven"
3. "Gelieve een correct telefoonnummer aan te geven"

Enkele screenshots van de vragenlijst zoals deze zichtbaar was op het scherm voor de deelnemers. Per scherm werd slechts 1 vraag weergegeven.

Met welke types van wateroverlast wordt uw gemeente geconfronteerd?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Wateroverlast bij storm- of springtij
- Afstromend regenwater/modder van akkers
- Wateroverlast vanuit waterlopen
- Wateroverlast vanuit rioleringen
- Andere:
- Geen van deze

Wanneer werd uw gemeente het laatst getroffen door een overstroming?

- 1 tot 2 jaar geleden
- 2 tot 10 jaar geleden
- 10 tot 25 jaar geleden
- Meer dan 25 jaar geleden
- Ik weet het niet

Maakt u zich zorgen over de gevolgen van klimaatverandering, verstedelijking of toenemende verharding op het overstromingsrisico in uw gemeente?

Verschuif het balkje in de richting van de uitspraak die bij u past.

1 - Ik maak mij weinig zorgen
2
3
4
5
6
7 - Ik maak mij veel zorgen

In welke mate weerhouden volgende factoren uw gemeente om meer maatregelen te nemen?

« **Gebrek aan financiële middelen** »

In belangrijke mate In minder mate Geen invloed

Zowel het logo van GfK als CIW werden eveneens op het scherm weergegeven.

De deelnemers konden ook enkel “volgende” klikken en hadden geen optie om “terug” te gaan in de vragenlijst.

5.4 Diepte-interviews

5.4.1 Methodiek

Voor de kwalitatieve studie, werden zes interviews afgenomen die elk ongeveer een uur duurden. Deze interviews gingen door in het kantoor van de respondenten. Alle respondenten waren mandatarissen, maar ze werden in twee gevallen bijgestaan door respectievelijk één of twee ambtenaren. De zes steden en gemeenten werden gekozen i.f.v. recent ervaring met overstromingen (n=4) of een ervaring langer geleden, maar wel heftig of langdurig (n=2) en gespreid over Vlaanderen. De mandatarissen waren dicht betrokken bij de problematiek, en daarom ook zeer open voor het diepte-interview. Het is ook interessant in dit kader om aan te geven dat bepaalde gemeenten niet wensten deel te nemen aan het kwalitatief onderzoek en dat deze aangaven er minder betrokken bij te zijn. Om die reden is de kwalitatieve steekproef niet representatief voor de Vlaamse gemeenten. Vier van de zes hadden recent een ervaring met overstromingen, terwijl de andere twee een langere tijd geleden een ervaring hadden.

Ter optimalisatie van de kwaliteit van de kwalitatieve dataverzameling, werd gebruik gemaakt van een getrainde moderator met ervaring in overheidsonderzoek. Deze interviewer werd uitgebreid gebriefd over de tussentijdse resultaten van het voorgaand kwantitatief onderzoek en de relevante definities in het kader van meerlaagse waterveiligheid. Er werd ook gekozen om één moderator alle interviews te laten afnemen, zodat de kennis uit voorgaande interviews, telkens kon meegenomen worden naar volgende interviews.

Na het afronden van het veldwerk werd een uitgebreide nabespreking gedaan tussen de moderator en de analist die het rapport geschreven heeft. Daarnaast leverde de moderator ook een samenvatting per interview aan de analist en werden alle interviewopnames getranscribeerd. Deze combinatie aan bronnen zorgde er voor dat de analyse in detail kon gebeuren.

Finaal gaven alle respondenten ook hun toestemming om de niet-geanonimiseerde transcripten te delen met VMM en CIW, wat hen toelaat om zelf ook in meer detail de inhoud van de interviews te bekijken. Het linken van inhoud aan concrete namen in externe documenten (buiten VMM en CIW) kan echter niet omwille van privacy-redenen.

5.4.2 De interviewgids

VM486747 - VMM – Meerlaagse waterveiligheid

Discussion Guide

Interviews op kantoor (60 min) – met mandatarissen (eventueel sluit een ambtenaar aan bij het interview)

Key challenges and objectives of the research	Algemeen vragen
---	-----------------

	<ul style="list-style-type: none"> • Met welke problematiek hebben de ondervraagde steden en gemeenten te maken? Van welke problematieken zijn ze op de hoogte? • Wat zijn de beleidsimplicaties? • Welke weerstanden zijn er om maatregelen te nemen? • Communiceren de ondervraagde steden en gemeenten over dit onderwerp naar hun burgers? Wanneer (enkel naar aanleiding van een probleem/bv. overstroming of ook proactief/bv. bij wijkontwikkeling)? Hoe (via welke kanalen)? Is een één- of tweerichtingscommunicatie? Kunnen ze nog hulp gebruiken om deze communicatie te vergemakkelijken en zo ja hoe (bv. standaardteksten)? <p>Op basis van de eerste kwantitatieve resultaten van de bevraging bij burgers en bij steden en gemeenten kwamen ook volgende vragen naar boven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevinding: Steden en gemeenten voelen zich veilig, ook naar de toekomst toe. Toch geven ze aan dat ze zich zorgen maken over de impact van klimaatsveranderingen, verstedelijking & toenemende verharding op overstromingsrisico's. Waarom voelt men zich dan toch “beveiligd”? Ook in overstromingsgevoelige regio's? • Bevinding: Allen nemen protectieve maatregelen. Niet allen nemen preventieve of paraatheidsmaatregelen Wat zijn drivers maar zeker ook barrières in het nemen van bepaalde maatregelen? Waarom wordt er weinig ingezet op advies naar wat burgers zelf kunnen doen? Is ruimtegebrek een probleem, hoe? Is kennis een probleem, hoe, wat hebben steden en gemeenten nodig om de kennis gap te dichten? • Bevinding: Zowel burgers als steden & gemeenten leggen weinig verantwoordelijkheid bij de burgers. De bereidheid om te communiceren met de burger is er en toch is er niet steeds communicatie. Waarom? Hoe zou het bewustzijn en daarmee gepaard gaand de verantwoordelijkheid bij de burgers kunnen verhoogd worden? Via communicatie? Waarover? Via welke kanalen? Differentiatie jongeren/ouderen, overstromingsgevoelige regio's...? • Bevinding: Hoewel meerdere kanalen gebruikt worden, zijn de websites watertoets & integraalwaterbeleid het meest gekend Gebruiken ze effectief deze websites? Waarvoor? Waarom? Wat is goed/minder? Hoe kan het beter/wat ontbreekt? Zijn er nog andere bronnen van
--	---

	<p>informatie/inspiratie? Welke? Waarom deze? Wat is goed/minder? Hoe kan het beter/wat ontbreekt? Wat zou de ideale communicatie zijn? Proben¹⁵ op uitwisseling met andere gemeentes, inspirerende projecten, info over integratie in projecten van ruimtelijke ordening, info over kostprijs van maatregelen, info over inspiratie over hoe burgers aan te spreken</p>
--	---

Section 1 : Intro (5 minutes)

Purpose: Toelichting doel studie en kennismaking

<p>1.1 Voorstelling (5 minutes)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uitleg over de studie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Introductie moderator en GfK ○ Introductie doel van de studie: De Vlaamse overheid en de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) werken aan een beleid dat de overstromingsrisico's duurzaam wil verminderen. Met deze bevraging willen zij een beter zicht krijgen op de overstromingsrisico's in uw gemeente*, welke maatregelen u al neemt, welke informatiebronnen u gebruikt en welke bijkomende informatie uw taak kan vergemakkelijken. ○ Informatie over duur van het interview (60 min), anonimiteit en gebruik van de resultaten (integratie van alle bevindingen in één rapport, daarin worden geen namen genoemd, geen audio-opnames naar CIW, wel transcripten naar CIW maar deze worden geanonimiseerd) ○ Spelregels: geen juiste of foute antwoorden, uw opinie is waardevol, wij zijn onafhankelijke interviewers dus u mag vrij uw mening geven omtrent alles wat besproken wordt • Voorstellen van de respondent <ul style="list-style-type: none"> ○ Naam ○ Hoelang reeds mandataris/ambtenaar bij deze stad/gemeente? ○ Welke bevoegdheid/welke taken? Algemeen en inzake overstromingsrisico's?
--	--

Section 2 : Deepdive (50 minutes)

¹⁵ "Proben" is een specifieke term die gebruikt wordt in discussiegidsen

Purpose: Uitdieping van de objectieven zoals aangeven op de eerste pagina

<p>2.1 Context (5 minutes)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is de situatie van uw gemeente/stad op het vlak van overstromingsrisico's? <ul style="list-style-type: none"> ○ Is het overstromingsrisico in uw gemeente groot? Hoe komt dit? Grote kans op overstroming/waarom? Grote kans op gevolgen van een overstroming/waarom? <i>(Moderator: Ter info: Een overstromingsrisico is het product van de kans dat er een overstroming plaatsvindt en de gevolgen die zo'n overstroming kan hebben. De kaart van de overstromingsgevoelige gebieden toont de zones die kans hebben om te overstromen. Als die zones bebouwd zijn, kan het overstromingsrisico hoog zijn. Zijn die zones niet bebouwd, bv. weiland, dan zal het risico veel lager zijn).</i> ○ Heeft dit betrekking op een groot gedeelte van het grondgebied van uw gemeente/stad of is dit beperkt tot enkele specifieke gebieden? ○ Werd uw stad/gemeente reeds geconfronteerd met overstromingen? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wanneer is dit het laatst voorgevallen? ▪ Wat was toen de oorzaak? (bv. overstroming vanuit een beek of rivier, overstroming vanuit de riolering, modderoverlast vanop akkers, ...) ▪ Wat waren toen de gevolgen? Was er schade? Welke? ○ Verwacht u dat in de toekomst overstromingsrisico's in uw gemeente/stad zullen toenemen? Waarom wel/niet? <i>(Moderator: bevraag eerst open, en probe daarna op impact van klimaatsveranderingen, verstedelijking & toenemende verharding)</i> ○ In dit kader, meent u dat uw stad/gemeente naar de toekomst toe eerder veilig is voor overstromingen of eerder niet? Waarom? ○ Finaal, zijn de burgers in uw gemeente op de hoogte van de overstromingsrisico's? Waarom denkt u dat?
<p>2.2 Verantwoordelijkheden (5 minutes)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens u, bij wie ligt de verantwoordelijkheid voor het nemen van maatregelen inzake overstromingsrisico's? <i>(Moderator: eerste open, daarna proberen op verschillende actoren)</i> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vlaamse Overheid ○ Steden en gemeenten zelf ○ Burgers ○ Private sector (architecten, bouwfirma's) • Waarom bij deze actor(en)? • Wie draagt de grootste verantwoordelijkheid? Waarom?

<p>2.3 Maatregelen (20 minutes)</p>	<p>(Moderator: Ter info: Gemeenten kunnen op verschillende domeinen maatregelen nemen om schade door overstromingen te beperken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - overstromingen op kritieke locaties (bv. in woonwijken en industriegebieden) aanpakken. Dat kan door het regenwater in regenputten op te vangen en te laten infiltreren in de bodem (aanpak aan de bron), door waterlopen te ruimen, door wachtbekkens of overstromingsgebieden aan te leggen, enz. (= protectieve maatregelen) - de gevolgen van overstromingen verkleinen. Dat kan door maatregelen te nemen op het gebied van ruimtelijke ordening, bv. niet meer laten bouwen op percelen die kunnen overstromen, inwoners verplichten om aangepast te (ver)bouwen (hoger vloerpeil, geen kelder, ...), enz. (= preventieve maatregelen) - er voor zorgen dat iedereen klaar staat bij een (dreigende) overstroming. Dat kan door inwoners te verwittigen, zandzakjes te verdelen, straten af te sluiten met waterkerende dammen, enz. (= paraatheidsverhogende maatregelen) <ul style="list-style-type: none"> • Welke maatregelen hebben jullie als gemeente/stad reeds genomen inzake overstromingsrisico's? (Moderator: bevraag eerst open en probe daarna op de 3 soorten maatregelen <ul style="list-style-type: none"> ○ Protectieve maatregelen om te beschermen tegen overstromingsrisico's/die de kans op overstroming verkleinen. ○ Preventieve maatregelen om de schade door overstromingen te verminderen/om de kwetsbaarheid voor overstromingen te verminderen. ○ Paraatheidsverhogende maatregelen verhogen de paraatheid tijdens overstromingen, zodat iedereen gepast reageert en klaar staat (Moderator: Pols ook naar vernieuwende, minder voor de hand liggende maatregelen (bv. 'slimme combinaties' = de aanleg van een nieuw speelplein combineren met ruimte voor waterberging). • Per maatregel: <ul style="list-style-type: none"> ○ Waar hebben jullie inspiratie gehaald voor het nemen van deze maatregel? ○ Wat was de aanleiding voor het nemen van deze maatregel? (Moderator: eerst open, probe daarna op: naar aanleiding van een specifiek probleem of ook preventief) ○ Wat zijn de voor- en nadelen van het nemen van deze maatregel? ○ Was het eerder gemakkelijk of eerder moeilijk om deze maatregel te motiveren en te implementeren? Waarom wel/niet? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wat waren de eventuele elementen die hielpen bij het motiveren en implementeren van deze maatregel? ▪ Wat waren de eventuele barrières of hindernissen die moesten overkomen worden bij het nemen van deze maatregel?
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er ook maatregelen die jullie kennen maar die jullie niet zouden overwegen? Waarom niet? • Per maatregel: <ul style="list-style-type: none"> ○ Zijn er nadelen aan deze maatregel? Welke? ○ Is het eerder moeilijk om deze maatregel te implementeren? Waarom? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wat zijn de eventuele barrières of hindernissen bij het nemen van deze maatregel? • <i>(Moderator: wees alert voor volgende elementen. Indien vernoemd, diep voldoende uit. Indien niet vernoemd, probe.)</i> <ul style="list-style-type: none"> ○ Meent u dat gebrek aan voldoende kennis een mogelijke barrière is bij het nemen van bepaalde maatregelen? Indien ja: Op welke vlakken is er een kennisleemte? Wat kan de overheid/CIW doen om te helpen? ○ Meent u dat ruimtegebrek een mogelijke barrière is bij het nemen van bepaalde maatregelen? Indien ja: Ziet u mogelijke oplossingen? Welke?
<p>2.4 Uitdieping communicatie naar steden en gemeenten (10 minutes)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Waar halen jullie zelf vooral informatie over overstromingsrisico's en maatregelen? • Welk kanaal/welke kanalen? • Per genoemd kanaal: <ul style="list-style-type: none"> ○ Is dit volgens u een goed kanaal om steden en gemeenten op de hoogte te brengen? Waarom wel/niet? ○ Wat vond u van de kwaliteit van de informatie via dit kanaal? Wat is goed/minder goed? Wat is nuttige info? Wat kan beter/wat ontbreekt? <p><i>(Moderator: indien niet vernoemd probe op de websites watertoets & integraalwaterbeleid.)</i></p> • Wat zou het ideale kanaal zijn om steden en gemeenten hierover te informeren? Welke info willen we dan via dit kanaal? <p><i>(Moderator: probe op uitwisseling met andere gemeentes, inspirerende projecten, info over integratie in projecten van ruimtelijke ordening, info over kostprijs van maatregelen, info over inspiratie over hoe burgers aan te spreken)</i></p>
<p>2.5 Uitdieping burgers (10 minutes)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Communiceren jullie als gemeente/stad zelf over overstromingsrisico's naar burgers? • Via welk kanaal/welke kanalen? • Welke informatie? • Wat geeft aanleiding tot dergelijke communicatie? <i>(Moderator: vraag eerst open en probe daarna op: naar aanleiding van een probleem/bv. overstroming; proactief/bv. bij wijkontwikkeling)</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • Communiceren jullie anders naar verschillende types van inwoners? Zo ja, met welke factoren houden jullie rekening? Waarom? • Is deze communicatie in één- of twee richtingen? Komen burgers ook soms zelf met informatie of vragen tot jullie? Welke info of vragen? • Wat zijn de eventuele barrières of hindernissen die de communicatie naar burgers toe vermoeilijkt/belemmert? • Zijn inwoners bereidwillig om ook actie te ondernemen, bv. aanpassingen aan hun bouwproject of bestaande woning te doen? • Kunnen jullie hulp gebruiken om deze communicatie te vergemakkelijken? Welke hulp? (<i>Moderator: vraag eerst open en probe daarna op: standaardteksten, voorbeelden van andere gemeentes</i>)
--	--

Section 3: Outro (5 minutes)

Purpose: Bedanking

3.1 Closure (5 minutes)	<ul style="list-style-type: none"> • Hebt u nog extra vragen over deze studie? • Hebt u nog extra feedback naar de CIW toe? • De resultaten van deze bevraging worden in het najaar aan de steden en gemeenten gepresenteerd. Op die dag kan u ook een project komen toelichten dat als inspiratie kan dienen voor anderen. De bijeenkomst zal plaatsvinden op dinsdag 17 oktober in het Auditorium van de VMM te Aalst. • Alvast bedankt voor uw deelname
-----------------------------------	--

Appendix:

Mogelijke maatregelen zijn:

Protectief:

9. Grachten en waterlopen maaien en ruimen in functie van waterveiligheid
10. Waterlopen herinrichten waardoor de waterloop meer water kan bergen
11. Wachtbekkens, bufferbekkens of overstromingsgebieden aanleggen
12. In plannen voor wijkontwikkeling ruimte voor water voorzien in openbaar groen, op pleinen, parkings, enz. en verharding in het publiek domein beperken
13. Een hemelwaterplan opmaken
14. Rioleringen klimaatbestendig (laten) ontwerpen (bv. extra buffervolume voorzien)
15. Gemeentelijke erosieprojecten uitvoeren
16. Waterdoorlatende verhardingen, groendaken, enz. opleggen via een gemeentelijk reglement

Preventief:

5. Herbestemmen van overstromingsgevoelige woon- of industriegebieden (bv. in signaalgebieden)
6. Stedenbouwkundige vergunningen voor bebouwing in overstromingsgevoelige gebieden weigeren

7. Lasten en voorwaarden aan bouwprojecten in overstromingsgevoelig gebied opleggen (bv. hogere vloerpeilen, op palen bouwen, kelder verbieden, reliëfverhogingen verbieden, enz.)
8. Inwoners die zelf maatregelen nemen om hun woning te beschermen, ondersteunen met subsidies

Paraatheidsverhogend:

7. Inwoners adviseren over wat ze zelf kunnen doen om schade aan hun woning te voorkomen
8. Het overstromingsgevaar nauwgezet opvolgen via websites (vb. waterinfo) en/of media
9. Inwoners via sms-dienst informeren over aankomende wateroverlast
10. Zandzakjes verdelen
11. Verplaatsbare waterkeringen inzetten
12. Samenwerking tussen gemeentediensten, brandweerzone, enz. optimaliseren via overleg en oefeningen

ⁱ Bijkomende bronnen geraadpleegd i.k.v. de literatuurstudie

- Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)- Werkgroep Waterkwantiteit. (2015). Communicatieplan inzake "Meerlaagse Waterveiligheid". Nota.
- CIW . (2015). Aanpak wateroverlastproblematiek – Transitie naar meerlaagse waterveiligheid (MLWV). Rapportering. Erembodegem: Auteur.
- Ecker, H. & Delacroix, M. (2015). Preventie en paraatheid tegen overstromingen in de praktijk. Presentatie. Beersel en Sint-Genesius Rode.
- Lamond, J.E., & Proverbs, D.G. (2009). Resilience to flooding: lessons from international comparison. Proceedings of the Institution of Civil Engineers – Urban Design and Planning, 162(2)

-
- Siegrist, M., & Gutscher H. (2006) Flooding Risks: A Comparison of Lay People's Perceptions and Expert's Assessments in Switzerland. *Risk Analysis*, 26(4), 971-979.
 - Owusu, S., & Wright, G. (2015). Public attitudes towards flooding and property-level flood protection measures. *Natural Hazards*, 77(3), 1963-1978.
 - www.jbaconsulting.com
 - Grothmann, T, & Reusswig, F. (2003). People at risk of flooding: Why some residents take precautionary action while others do not. *Natural Hazards*, 38(1), 101-120.
 - Terpstra, T, & Gutteling, J.M. (2008). Households' perceived responsibilities in flood risk management in the Netherlands. *International Journal of Water Resources Development*, 555-565.
 - Upham, P., Withmarsh, L., Poortinga, W., Purdam, K., Darnton, A., McLachlan, C., & Devine-Wright, P. (2009). Public attitudes to Environmental Change: a selective review of theory and practice. A research synthesis for the living with environmental change research program.

Noot: het doctoraat van Hannelore Mees, burgercoproductie in overstromingsrisicobeleid in Vlaanderen en daarbuiten, werd niet in beschouwing genomen, wegens beschikbaarheid na uitvoering van de literatuurstudie.